

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Л. І. ПЕТРОВИЧ

ДОВІДНИК-ПРАКТИКУМ З ПРАВИЛЬНОГО НАГОЛОШУВАННЯ ТА ВЖИВАННЯ СЛІВ

Навчальний посібник

Рекомендовано Вченою радою НУК

2023

УДК 811.161.2:37

ПЗ0

Авторка Л. І. Петрович, старша викладачка кафедри сучасних мов
НУК

Рецензенти: О. С. Філатова, докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін НУК;
Н. М. Філіппова, кандидатка філологічних наук, професорка НУК, завідувачка кафедри прикладної лінгвістики НУК;
А. В. Міняйлова, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри сучасних мов НУК

*Рекомендовано Вченою радою НУК імені адмірала Макарова
як навчальний посібник
(протокол № 02 від 24.02.2023 р.)*

Петрович Л. І.

ПЗ0 Довідник-практикум з правильного наголошування та вживання слів :
навчальний посібник / Л. І. Петрович. – Миколаїв : НУК, 2023. – 136 с.
ISBN 978-966-321-457-3

Розглянуто теми, що становлять особливі труднощі українського літературного слововживання: проблемне наголошування слів; розрізнення значень паронімів та семантичних синонімів; уникнення суржику; правильний добір українських відповідників до запозичених слів; правильне вживання прийменникових та інших граматичних конструкцій; розрізнення значень міжмовних омонімів; розуміння та правильне вживання крилатих висловів тощо.

«Довідник-практикум з правильного наголошування та вживання слів» містить теоретичний і практичний матеріал. Теоретичний матеріал – це вступні тематичні міністатті та словники труднощів; практичний матеріал – це тренувальні вправи та тестові завдання для закріплення знань і навичок правильного слововживання.

Призначено для студентів і викладачів ЗВО, учнів ЗОШ, державних службовців та посадових осіб; усіх, хто прагне підвищити рівень культури усного й писемного спілкування, збагатити свій словниковий запас.

УДК 811.161.2:37

© Петрович Л. І., 2023

ISBN 978-966-321-457-3 © Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2023

ЗМІСТ

Проблемне наголошування слів.....	6
Архаїзми та неологізми.....	19
Запозичення та українські відповідники.....	27
Пароніми.....	40
Семантичні синоніми.....	46
Тавтологія та плеоназм.....	54
Міжмовні омоніми.....	62
Вибір прийменника.....	68
Суржик.....	78
Усталені сполучення слів.....	92
Граматичні помилки.....	101
Приклади морфологічних помилок.....	101
Приклади синтаксичних помилок.....	105
Пам'ятки на щодень.....	108
Пам'ятка 1.....	108
Пам'ятка 2.....	109
Пам'ятка 3.....	110
Памя'тка 4.....	111
Підсумкові завдання.....	113
Підсумкові тести.....	117
Варіант 1.....	117
Варіант 2.....	120
Додаток.....	124
Тексти для редагування.....	124
Відповіді до тестів.....	131
Список рекомендованої літератури.....	132

Від авторки

Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати (М. Рильський).

Мова – неоціненний народний скарб, який потрібно берегти й докладати чималих зусиль, щоб цим скарбом досконало володіти. Особливо сьогодні, коли російські війська вторглися в Україну «під виглядом денацифікації» країни, постає питання рівноваги між розумінням мови як символу ідентичності та засобу спілкування. Усі, хто гідний називати себе українцем, повинні усвідомити, що збереженню і розвитку української мови сприятиме застосування її у щоденній комунікації. А для піднесення мовної культури, вироблення умінь та навичок говорити літературною українською мовою важливо досконало володіти її орфоепічними та лексичними нормами. Саме дотримання норм слововживання – важливий показник культури усного та писемного мовлення.

Високий рівень культури мови показує той мовець, який добре володіє стилістичним багатством української мови; уникає суржику; уміє розрізняти близькі за сферою вжитку, але не цілком семантично тотожні слова; правильно наголошує слова в потоці мовлення; уміє повно й точно передавати зміст думки.

Як відомо, у піднесенні культури мови надзвичайно важливу роль відіграють словники різних типів, довідники зі слововживання. Тому пропонується «Довідник-практикум з правильного наголошування та вживання слів» зорієнтований на досягнення майстерності мовця у використанні правильних лексико-граматичних конструкцій, у доборі структурованих варіантів висловлювання тощо. У ньому розглянуто теми, що становлять особливі труднощі українського літературного слововживання: проблемне наголошування слів; розрізнення значень паронімів та семантичних синонімів; уникнення суржику; правильний добір українських відповідників до запозичених слів; правильне вживання прийменникових та інших

граматичних конструкцій; розрізнення значень міжмовних омонімів; розуміння та правильне вживання архаїзмів, фразеологізмів та крилатих висловів.

Довідник-практикум містить теоретичний і практичний матеріал: теоретичний матеріал – це вступні тематичні міністатті та словники труднощів; практичний матеріал – це тренувальні вправи, тестові завдання, тексти для редагування, дібрані з метою закріплення знань і навичок правильного слововживання.

Для зручності запам'ятовування правильного наголошування слів пропонуються так звані «хитрики» (використання певних закономірностей, методів асоціації, римування); для системного аналізу типових граматичних та синтаксичних помилок їх згруповано за темами: граматичні помилки – в іменниках, прикметниках, займенниках, дієсловах, числівниках та прислівниках; синтаксичні помилки – у словосполученнях, простому та складному реченнях.

У кінці посібника наведено варіанти підсумкового тесту та відповіді до тестових завдань; у додатку – тексти для редагування.

Цей довідник-практикум буде корисний усім, хто у своїй сфері діяльності послуговується українською мовою: учнів і студентів, учителів і викладачів, державних службовців і посадових осіб, широкий загал користувачів, які прагнуть усебічно вивчити українську мову, добре засвоїти орфоепічні, лексичні, граматичні та стилістичні її норми. Розрахований як для аудиторної, так і для самостійної роботи.

ПРОБЛЕМНЕ НАГОЛОШУВАННЯ СЛІВ

Уміння говорити правильно залежить не лише від багатого словникового запасу, а насамперед від правильного наголошування слів. Правильне наголошування слів – одна з норм культури мовлення.

Наголос – виділення силою голосу певного складу у слові. В українській мові наголос в одних словах **рухомий** (може переміщуватися зі зміною слова чи його форми: *пІсня – пісЕнь; голОва – головИ – гОлови*), **вільний** (наголошеними можуть бути різні за порядком склади: *мІсто, селО, батьківцІна*) та **постійний** (у всіх формах слова припадає на той самий склад: *сОнце – сОнця – сОнцем; рАдість – рАдості – рАдосте*).

Як бачимо, наголос в українській мові не закріплений за якимось одним складом як, наприклад, у польській мові (наголос на передостанньому складі) чи у французькій (наголос на останньому складі) – і це одна із рис мелодійного, пісенноплинного ладу нашого мовлення.

Наголоси сучасної української літературної мови склалися історично, на основі вимови, властивої середньо-наддніпрянським говорам. У наголошуванні українських слів є своя системність, що полягає в об'єднанні одним правилом наголошування певної групи слів.

Однак серед загальних правил наголошування окремих груп слів є багато винятків, тому доводиться їх запам'ятовувати. Для кращого запам'ятовування правильного наголошування низки слів рекомендовано використовувати певні закономірності, методи асоціацій тощо.

Основні правила наголошування слів

- в **іменниках** із суфіксом **-ання-** наголос падає на суфікс: *завдАння, запитАння, заслАння, зібрАння*;

- в **іменниках** із суфіксом **-к-** наголос падає на закінчення: *тарілкИ, ложкИ, книжкИ, папкИ*; АЛЕ: **(2, 3, 4)** *тарІлки, ложки, кнИжки, пАпки*;

- у **префіксальних** віддієслівних **іменниках** наголос падає на префікс: *вИробіток, зАгадка, зАкладка, зАстібка, нАклеп, нОсвідка, нОзначка, прИпис, прОділ, перЕнад, перЕкис*;
- у більшості випадків, коли **прикметник** має **два склади**, наголос падає на закінчення: *новИй, старИй, слабИй, мілкИй, тонкИй, вузькИй, низькИй, терпкИй, чіткИй, товстИй*; а також у деяких **трискладових**: *фаховИй, черговИй, пільговИй, добовИй, житловИй, кам'янИй, хутрянИй, чарівнИй*;
- **присвійні та вказівні займенники** мають наголос на останньому складі: *могО, твогО, свогО, цьогО, тогО*;
- **складні числівники** мають наголос на третьому складі: *одинАдцять, чотирНАдцять, шістдесЯт, сімдесЯт*;
- з числівниками **2, 3, 4** наголос в іменниках чоловічого та жіночого роду зберігається на тому складі, що й в однині: **(2, 3, 4) брАти (брАт)**; **сИни (сИн)**; **тОми (тОм)**; **дУби (дУб)**; **шлЯхи (шлЯх)**; **пАпки (пАпка)**;
- **міри довжини** мають наголос на останньому складі: *мілімЕтр, кіломЕтр, сантимЕтр, децимЕтр*; АЛЕ: *перИметр, барОметр, термОметр* (бо це не міри довжини);
- у **дісприкметниках** *вАрений, пЕчений, кОпчений* наголошуємо перший склад, у **прикметниках** *варЕний, печЕний, копЧЕний* – другий;
- **інфінітиви** у більшості випадків мають наголос на суфіксі **-ти**: *навестИ, віднестИ; завезтИ, привестИ*; АЛЕ: *закінчИти, застОпорити, зобразИти, залишИти, крОїти, дичАвіти, ненАвидіти, помОвчати, заіржАвіти, вИСіти*;
- **дієслова** із закінченнями **-емо, -имо, -ете, -ите** у більшості випадків мають наголос на останньому складі: *веземО, ідемО, підетЕ, привезетЕ*; АЛЕ: *бУдемо, рОбимо, сІете, залИшите*;
- дієслово **бути** в теперішньому часі має наголос на першому складі: *бУти, бУдемо*; у минулому часі – на останньому: *булА, булО, булИ*;
- **дієслівний префікс ви-** перетягує наголос на себе: *орАти – вИорати, рівнЯти – вИрівняти, гнАти – вИгнати, хапАти – вИхопити*;

• **прислівники**, утворені від прикметників, як правило, перетягують наголос на **перший** склад: *висОкий* – *вИсоко*, *легкИй* – *лЕгко*, *низькИй* – *нИзько*.

СЛОВНИК ТРУДНОЩІВ НАГОЛОШУВАННЯ

А

агронОмія

алфАвІт

Аркушик

асиметрІя

Б

багаторазОвий

безпринцИпний

бЕшкет

блАговіст

близькИй

болотИстий

болОтяний

борОдавка

босОнiж

боЯзнь

бУдемо, бУдете

бурштинОвий

бюлетЕнь, бюлетЕня

бюрократія

В

вАги (у множині)

валовИй

вантажІвка

верблюдИця

веснЯнИй

вИгода (користь)

вигОда (зручність)

видАння

визвОльний

вимОва

вимОга

вИпадок

вирАзний

вИсіти

вИтрата

вичЕрпний

вишИваний

відвезтИ

відвестИ

вІдгомін

віднести

вІдомість (список)

відОмість (повідомлення,
дані, популярність)

вІрші

віршовИй

вітчИм

воднОраз

воднОчас

возИ (два вОзи)

всьОго

Г

газОметр

гАйвороння

гальмО, гАльма

глядАч

горошИна

граблІ

громАдський

грОшей
гуртОжиток
Д
даємО, даєтЕ
данИна
дАно
даючИ
двАдцятЕро
двигнУти
двокОлірний
двоколІсний
дворА і двОру
дворазОвий
двоскладОвий
децимЕтр
дЕщиця
дИвлячись
дичАвіти
діалОг
дійдУ, дійдеш
добовИЙ
добУток
довезтИ
довестИ
довІдник
дОгмат
дОговір, договОри
донестИ
дОнька
дочкА
дрОва
дужкИ (дві дУжки)
Е
експЕрт
електромерЕжа

Є
єретИк
Ж
жалюзІ
живОпис
З
завдАння
завезтИ
завестИ
зАвжди
завчасУ
зАгадка
заіржАвілий, заіржАвіти
закінчИти
зАкладка (у книзі)
зАкрутка
залишИти
замІжня
занестИ, занесемО
зАпонка
заробІток
зАставка
зАстібка
застОпорити
звИсока
здАлека
зібрАння
змОвчати
зобразИти
зОзла
зрАння
зрУчний
зсерЕдини
зубОжіння

І
ідемО (йдемО), ідете (йде-
тЕ)

індУстрія
інженЕрія

К

кАмбала
каталОг
каучУк
квартАл
кИдати
кИшка
кіломЕтр
кОлесо
кОлія
кОпчений (дієприкметник)
копчЕний (прикметник)
корИсний
кОсий
котрИй
крицЕвий
крОїти
кропивА
кулінАрія
кУрятина
кУхарський

Л

лАте
листопАд
літОпис

М

мАБУть
магістЕрський

мАркетинг
мармурОвий
мерЕжа
металУргія
мілімЕтр
мОвець

Н

навчАння
наполОт
нанестиИ
напІй
нАскрізний
нАчинка
ненАвидіти
ненАвисний
ненАвисть
нестиИ
нІздря
новИй

О

обіцЯнка
обрАнець, обрАння
обрУч (іменник)
обтічнИй
Обшир
одинАдцять
одноразОвий
ознАка
Олень
оптОвий
осетЕр, осетрОвий
отАман
Оцет

П

павИч
партЕр
пЕкарський
перевезтИ
перевестИ
перЕкис
перелЯк
перенестИ
перЕпад
перЕпис
петлЯ, пЕтлі (мн.)
піалА
пІдданий (дієприкметник)
піддАний (іменник, істота)
пІдлітковий
пізнАння
пітнИй
піцЕрія
пОдруга
подУшка
пОзначка
полЯк
пОмилка
помІщик
помОвчати
по-новОму
понЯття
порядкОвий
посерЕдині
привезтИ
привестИ
прИморозок
принестИ
причІп

прОділ
промІжок
псевдонІм

Р

рАзом
рЕміль (пояс)
рЕшетО
рИнковий
рівнИна
різнокОлірний
роздрібнИй
рОзмах
рОзпад
рОзпірка
рукОпис, рукоПисний
руслО

С

самОруч
сантимЕтр
свЕрдло
серЕдина
симетрІя
сільськогогосподАрський
сімдесЯт
слИна
смерЕковий
соломИнка
стАтуя
стовідсОтковий
стрибАти

Т

текстовИй
теплопровІд

течіЯ
тИгровий
тисОвий
тім'янИй
тортОвий
травестІя
трИдцятєро
тризУб
трясовинаА
тУлуб

У
український
уподОбання
урОженець
урочИстий
усерЕдині

Ф
фартУх
фарфОр
фаховИй
фенОмен
фОльга
фОрзац

Х
ходжУ

Ц
цАрина

цеглянИй
цемЕнт
цЕнтнер
ціннИк

Ч
чарівнИй
черговИй
читАння
чорнОзем
чорнОслив
чотирнАдцять

Ш
шестірнЯ
шИроко
шляхопровІд
шовкОвий
шофЕр

Щ
щЕлепа
щИпці
щодобовИй

Я
який-нЕбудь
ялИновий
ярмаркОвий

СЛОВА З ПОДВІЙНИМ НАГОЛОСОМ

Унормовані деякі випадки подвійного наголошування слів, обидва з яких є правильними:

алфАвіт – алфавІт, бАйduje – байдУже, веснЯний – веснянИй, дОговору – договОру, доповІдач – доповідАч, зАвжди – завждИ, зАголовок – заголОвок, мАбуть – мабУть,

м'Язовий – м'язовИй, пЕрвісний – первІсний, пОмилка – помИлка, прОстий – простИЙ, тАкож – такОж.

Наголос є засобом розрізнення слів та словоформ. Слова з різним наголосом, але однаковим написанням, складають під-клас **омографів**:

атлАс (*тканина*) – атлас (*географічний*)
білІзна (*вироби з тканини*) – білизНА (*білість*)
вІгода (*користь*) – вигОда (*зручність*)
вІдомість (*список*) – відОмість (*популярність*)
гребІнник (*рослина*) – гребіннИк (*майстер з виготовлення греченів*)
зАв'язка (*мотузка*) – зав'Язка (*початок, основа*)
зАкладка (*у книзі смужка паперу*) – заклАдка (*від «класти», «вставляти»*)
зАмок (*житло*) – замОк (*пристрій для замикання дверей*)
зАпал (*натхнення*) – запАл (*запальник*)
лУпа (*збільшувальне скло*) – лупА (*рогові лусочки*)
людськИЙ (*властивий людині*) – лЮдський (*уважний до людини*)
Очник (*студент очного відділення*) – очнИк (*окуліст*)
перЕїзд (*місце перетину доріг*) – переїзд (*дія від «перейжджати»*)
перЕсічний (*звичайний*) – пересічнИЙ (*який пересікається*)
пОтяг (*почуття; поїзд*) – потЯг (*дієслово від «потягти»*)
прОшу (*запрошую*) – прошУ (*клопочу*)
рЕмінь (*пасок*) – ремІнь (*оброблена шкіра*)
тЕрен (*рослина*) – терЕн (*територія*)
типОвий (*характерний*) – типовИЙ (*зразковий, стандартний*)
хАос (*у міфології: стихія*) – хаОс (*безлад*).

НАГОЛОШУВАННЯ СПІВЗВУЧНИХ СЛІВ

Наголошування низки споріднених слів в українській та російській мовах спричиняє мимовільне перенесення ознак системи наголошування однієї мови на систему іншої. Найпомітнішою тенденцією у виникненні росіянізмів під час

мовлення є наголошування слів за російськомовними моделями. Тобто українські слова часто помилково наголошують за нормами, характерними для російської мови: *борода́вка* – правильно *борода́вка*; *йо́гурт* – правильно *його́урт*; *дро́ва* – правильно *дро́ва*; *реше́то* – правильно *ре́шетто*; *сере́діна* – правильно *сере́дина*; *кропи́ва* – правильно *кропи́ва*; *о́бруч* – правильно *обру́ч* тощо.

Перелік найуживаніших слів, у яких наголошуємо інший склад, ніж у відповідних російських:

бе́сида, боро́давка, верба́, вітчи́м, вузькі́й, гороши́на, граблі́, до́шка, дочка́ (але до́нька), дро́ва, за́гадка, за́мазка, закінчи́ти, звісо́ка, зда́лека, зле́гка, кидати́, кишка́, ко́лесо, ко́лія, ко́сий, кро́їти, кропи́ва, ку́рятина, кухо́нний, ласка́вий, легкі́й, липкі́й, літо́пис, мілкі́й мозоли́стий, насто́яти, нена́видіти, ніздря́, нові́й, обру́ч, о́лень, пере́даний, пере́кис, петля́, по́друга, по́каз, порядко́вий, причі́п, прия́тель, ре́мінь, ре́шетто, різкі́й, руко́пис, русло́, сере́дина, спі́на, сті́йкий, тонкі́й, фарту́х, фо́льга, ці́нник, чи́ткий, чорно́зем, чорно́слив, щипці́.

ХИТРИКИ

Існують прийоми, які допоможуть легше запам'ятати наголоси та правильно наголошувати слова в потоці мовлення. Для зручності запам'ятовування окремих слів можна використовувати певні закономірності, методи асоціацій, римування тощо.

1. Перевіряємо за аналогією:

блАговіст (блАго); вИпадок (вИпав); вишИваний (шИти); вІрші (вІрш); дЕщиця (дЕщо); добУток (добУти); довІдник (довІдуватися); госпОдарський (госпОдар); грОшей (грОші); гуртОжиток (гуртОм); заіржАвілий, заіржАвіти (іржА); заробІток (робОта); зубОжіння (убОгий); з ДІтьми (дІти); кУрятина (кУрка); мАркетинг (мАркет); мЕблевий (мЕблі); металУргія (металУрг); ненАвидіти (ненАвисть); обіцЯнка (обіцЯти); ознАка (знАк); пЕкарський (пЕкар); підлітковий (підліток); помОвчати (мОвчки); рАзом (рАз, але багаторазО-

вий); рИнковий (рИнок); стовідсОтковий (відсОток); тИгровий (тИгр); чАсу (чАс); ялИновий (ялИна).

2. Запам'ятовуємо парами:

агронОмія – еконОмія; асиметрІя – санітарІя; бурштинО-вий – калинОвий; бюрократІя – демократІя; веземО – іде-мО; везтИ – нестИ; вимОва – вимОга; горІлиць – долІлиць; горошИна – квасолИна; зАставка – зАстібка; звИсока – зДА-лека; зобразИти – завершИти; каталОг – монолОг; квартАл – портАл; кОсий – бОсий; кулінАрія – ветеринАрія; листопАд – снігопАд; літопИсний – правоПисний; новина – низина; руслО – житлО; сантимЕтр – мілімЕтр; спИна – слИна; чер-ствИй – черговИй; чорнОслив – чорнОзем; фартУх – кожУх; фаховИй – текстовИй; цЕнтнер – тЕндер.

3. Римуємо:

кропивА – це жалкА трава; жалюзІ вже на вікні; нАте ваше лАте; вчителькИ дають дітям вказівкИ; попросила пОдругу, щоб зробила пОслугу; в тебе очі бурштинОві, милі, добрі, загадкОві; він свій гУрт назвав «ЙогУрт»; руш-ник вишИваний слізьми полИваний; моя дочкА гарно скаче козачкА, а твоя дОнька дрімає, як сОнька; несе дівка чорно-брОва ясенові тверді дрОва; дуже страшно мені нИні – аж мороз іде по спИні; маю гарний заробіток – куплю ласощі для дІток.

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Поставте знак наголосу у словах. Поясніть, якими методами асоціацій Ви скористаєтеся для кращого запам'ятовування правильного наголошування цих слів.

Бородавка, бюлетень, вимога, вимова, випадок, вітчим, граблі, глибоко, горошина, грошей, дітьми, довідник, дочка, донька, заіржавіти, діалог, каталог, квартал, кропива, куря-тина, маркетинг, ненавидіти, одноразовий, отаман, перепис, псевдонім, разом, середина, симетрія, спина, садовина, са-мий, санки, фартух, феномен, центнер, чорнослив, шовковий, шпильковий.

2. Доберіть із довідки пару на спільне правило наголошування.

Дециметр, чотирнадцять, привести, тарілки, черговий, пишу, читання, барометр, три брати, цього, запонка, літопис, монолог, чорнослив, виорати.

Довідка: папки, два шляхи, закрутка, текстовий, рукопис, вибрати, замести, люблю, одинадцять, сантиметр, термометр, навчання, чорнозем, діалог, мого.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Наголос падає на третій склад в усіх словах, ОКРІМ

- А черговий
- Б металургія
- В асиметрія
- Г горошина

2. Наголос падає на ПЕРШИЙ склад у слові

- А вітчим
- Б черствий
- В центнер
- Г дочка

3. Наголос падає на ПЕРШИЙ склад у слові

- А русло
- Б спина
- В перепис
- Г течія

4. Наголос падає на -метр в усіх словах, ОКРІМ

- А сантиметр
- Б дециметр
- В міліметр
- Г газометр

5. Подвійний наголос мають усі слова в рядку, ОКРІМ

- А помилка, простий
- Б також, весняний
- В алфавіт, жалібний
- Г новина, феномен

6. ПРАВИЛЬНО наголошено слово в рядку

А фОльга

Б олЕнь

В щипці

Г щелЕпа

7. ПРАВИЛЬНО наголошено слово в рядку

А бЮлетень

Б вИпадок

В довіднИк

Г решЕто

8. Наголос падає на ПЕРШИЙ склад у слові

А ненависть

Б цемент

В фартух

Г дітьми

9. Допущено ПОМИЛКУ в наголошуванні слова

А помовчАти

Б булИ

В веземО

Г черговИй

10. Мають ПОДВІЙНИЙ наголос усі слова в рядку

А байдуже, також

Б весняний, фартух

В адже, новий

Г асиметрія, бородавка

11. НЕПРАВИЛЬНО наголошено слово в рядку

А вИпадок

Б дОчка

В кропивА

Г дрОва

12. На ДРУГИЙ склад падає наголос у всіх словах рядка

А випадок, граблі

Б олень, новий

В ремінь, знаходити

Г зубожіти, отаман

13. Правильно наголошено УСІ слова в рядку

А укрАїнський, трИzub, отамАн

Б украї́нський, тризУб, отАман

В украї́нський, тризУб, отамАн

Г укрАїнський, тризУб, отАман

14. Неправильно наголошено УСІ слова в рядку

А багаторазОвий, ярмаркОвий, чорнОслив

Б вірші, віршОвий, текстОВий

В бурштИновий, вишивАний, стовідсоткОвий

Г нестИ, бюрократія, агрономія

15. НЕПРАВИЛЬНО підкреслено літери на позначення наголошених голосних у всіх словах, позначених цифрами

Протягом п'яти років я (1)разом зі своєю (2)подругою Ніною проживала в (3)одиндцятому (4)гуртожитку. Одного разу з Ніною трапився неприємний (5)випадок: до неї чіплявся якийсь (6)п'яниця й вимагав (7)грошей. На допомогу прийшов Нінин (8)приятель і виставив нахабу за поріг.

А 1, 7

Б 2, 5

В 3, 6

Г 4, 8

АРХАЇЗМИ ТА НЕОЛОГІЗМИ

Українська мова невинно розвивається. Одні слова з'являються в ній, інші забуваються. Отже, у мові є застарілі слова та нові.

Застарілі слова бувають двох видів: **архаїзми та історизми**.

Архаїзми (грец. *архаюс* – первісний, стародавній) – слова, які застаріли й вийшли із загального вжитку, витіснені іншими словами, але мають свої сучасні синоніми, якими ми послуговуємося в різних сферах суспільного життя, наприклад:

боян – *співець*
вакації – *канікули*
вельми – *дуже*
вікторія – *перемога*
владар – *володар*
вої – *воїни*
воліти – *бажати, хотіти*
враг – *ворог*
врата – *ворота*
глаголити – *говорити*
глас – *голос*
град – *місто*
грядущий – *майбутній*
десниця – *права рука*
живіт – *життя*
злато – *золото*
зріти – *бачити*

ланіти – *щок*
лицедій – *актор*
оний – *той*
перст – *палець*
прах – *останки*
пііт – *поет*
рамена – *плечі*
ратай – *орач*
рать – *військо*
рибар – *рибалка*
ректи – *говорити, казати*
спудей – *студент*
страж – *сторож*
товмач – *перекладач*
тривога – *алярм*
уста – *губи*
чадо – *дитя*

Друга група застарілих слів – **історизми**. Ці слова виникають і виходять з ужитку разом із певними явищами, соціальними устоями, речами: *виборний, війт, гетьман, джура, жупан, кирея, князь, комісар, мушкет, очіпок, парторг, комуніст, сотник, соха, хорунжий, шеляг* тощо.

Неологізми – новоутворені терміни, авторські слова або фрази, що перебувають у процесі входження в загальний ужиток.

Більшість неологізмів – це слова іншомовного походження, які запозичуються разом із появою нового поняття, наприклад: *біткойн, дисплей, діджей, екофорум, кліпмейкер, криптовалюта, марафон, маркет, ноутбук, промоутер, саміт, сек'юриті, спікер, шопінг* тощо.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК СУЧАСНИХ НЕОЛОГІЗМІВ

Акаунт (англ. *account* – рахунок) – 1. Обліковий запис у комп'ютерній системі. 2. Сукупність наданої інформації про користувача, засобів та прав користувача відносно багатокористувацької системи.

Байопік (від англ. *biographical picture* – біографічна стрічка) – кінематографічний жанр, що розповідає про долю відомої особи; фільм-біографія.

Біткойн (від англ. *bit* – шматочок та *coin* – монета) – децентралізована електронна (віртуальна) валюта.

Блог (англ. *blog*, від *web log* – щоденник) – вебсайт, головний зміст якого – короткі записи (зображення чи мультимедіа) тимчасової значущості, що регулярно додаються чи оновлюються.

Вербалізм (від латин. *verbalis* – словесний) – марнослів'я; намагання приховати за великою кількістю наукових термінів відсутність глибоких знань і серйозної думки.

Воркаут (англ. *workout* – тренування) – гімнастичні тренування на свіжому повітрі.

Гендерний (від англ. *gender* – стать) – той, що стосується соціальної статі, чинника статевих відмінностей у соціальному контексті.

Генофонд (ген і фонд) – сукупність усіх генів однієї популяції організмів.

Експат (від латин. *ex* – поза і *patria* – батьківщина) – працівник, який отримав тимчасове призначення на роботу за кордоном.

Іміджмейкер (англ. *imagemaker* від *image* – зображення і *maker* – творець) – спеціаліст із формування образу з метою покращення репутації, впливовості чи популярності.

Інвойс (англ. *invoice*) – документ, що надається продавцем покупцеві та містить перелік товарів і послуг, які покупець має сплатити за ті послуги.

Інсайдер (англ. *insider* від англ. *inside* – усередині) – представник обмеженої групи людей, який має доступ до конфіденційної інформації, недоступної широкій публіці.

Кастинг (англ. *casting* – розподіл, зміна) – відбір претендентів на виконання відповідного творчого задуму.

Копірайтер (англ. *copywriter* – від *copy* – примірник і *writer* – письменник) – фахівець із написання рекламних та презентаційних текстів.

Лаунж (від англ. *lounge* – вітальня) – легка фоновіа музика, призначена для створення невимушеної атмосфери.

Меседж (англ. *message* – повідомлення) – 1. Повідомлення, звернення. 2. Інформація «між рядків» (розм.).

Пілатес – система фізичних вправ для зміцнення м'язів тіла й покращення загального фізичного стану організму.

Пранк (від англ. *prank* – розіграш, жарт) – телефонний розіграш людини з метою викликати неадекватну реакцію, а віднедавна будь-який: на вулиці, у приміщенні, у транспорті.

Промоутер (від англ. *promoter* – підтримувати, сприяти) – особа, що займається цілеспрямованою рекламою товару з метою його продавання.

Респондент (латин. *respondere* – відповідати) – учасник соціологічного опитування, який відповідає на питання анкети, тобто виступає як джерело первинної інформації про явища і процеси, які досліджуються.

Стартап (від англ. *start-up* – запуск) – компанія з невеликою історією розвитку, яка знаходиться у фазі становлення і вивчення перспектив ринку.

Фейк (англ. *fake* – підробка) – інформаційна містифікація чи відверта дезінформація з метою введення в оману; шахрайство.

Фішинг (від англ. *fishing* – рибальство) – інтернет-шахрайство з метою виманювання в користувачів мережі персональних даних (паролів, логінів, номерів кредитних карт тощо).

Фрилансер (англ. *freelancer*) – 1. У середні віки – військовий найманець; вільний стрілець. 2. Працівник, що виконує роботу без укладання довгострокового договору з роботодавцем; позаштатний працівник, незалежний підрядник.

Хакер (від англ. *to hack* – рубати) – 1. Кваліфікований працівник у галузі комп'ютерних систем, який захоплюється детальним дослідженням цих систем. 2. Зловмисник, який дістає конфіденційну інформацію поза системою захисту комп'ютерних мереж.

АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ – це бажання автора дати предметові чи явищу свіжу образну назву: «селозатори міста», «місто замайданилось», (О. Вишня); «яблуневоцвітно», «дитинно», «злотоцінно» (П. Тичина); «розхмарене чоло», «білоодежна Дездемона» (М. Рильський); «безнебе зілля», «в небі птично» (Л. Костенко) тощо.

СУЧАСНІ СЛЕНГІЗМИ-НЕОЛОГІЗМИ – нестандартна лексика, що стала віддзеркаленням війни. На долю українців випало не тільки вплинути на хід новітньої історії сучасного світу, але і збагатити українську розмовну мову такими словами: *сепари, ватники, орки, русня, тікток-війська, з-окупанти, свинособаки, пуглер, рашка, рашисти, мобики, бавовна, забайрактарити, застінгерити, заджавелінити, чорнобаїти, кіборги, арта* тощо.

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Підкресліть у тексті застарілі слова, з'ясуйте їхнє значення за словником.

Запорозька Січ мала постійні державні символи. Це гетьманська булава, корогва, бунчук, пернач, печатка, литаври, значки. Вони називались клейнодами, тобто коштовностями, дорогоцінними речами. Їх зберігали й використовували як священні. Державний герб виглядав так: козак у кунтуші, підперезаний поясом, із шаблею при лівому боці, у шапці. Ліва рука підтримує рушницю, оперту на рам'я, права упирається в бік.

Кожен клейнод був ознакою влади конкретної особи козацької старшини. Булава й бунчук служили символами влади гетьмана, кошового. На військових радах гетьман тримав булаву в правій руці. Бунчук (палиця, прикрашена пасмами кінського волосся) носив під час походу над головою гетьмана чи кошового бунчужний, щоб козаки бачили, де перебуває їхній командир. Печатка зберігалась у військового судді або в курінного отамана чи паланкового полковника. Пернач (жезл) носив за поясом полковник. Інколи він передавав його якому-небудь мандрівникові як доказ гарантії козацької безпеки. Значки видавались куреням, а палиці – осавулам. Корогви (хоругви), тобто прапори, і литаври належали всьому війську. Клейноди, за винятком палиць і литавр, зберігались у військовій скарбниці. Винесення їх і використання супроводжувались змістовними церемоніями. Отже, Запорозька Січ була державним утворенням (А. Онищенко).

2. Доберіть із довідки до наведених нижче понять історизми.

Працівник канцелярії; прапороносець; землеробське знаряддя; обладунок із металевих кілець; січовий стрілець; сільський староста; посадовець у волості; вогнепальна зброя; верхній чоловічий одяг; жіночий капелюшок; пристрій для помелу збіжжя; власник маєтку.

Довідка: *січовик, поміщик, мушкет, писар, волосний, вїйт, жупан, соха, кольчуга, жорна, капор, хорунжий.*

3. Замініть неологізми синонімами.

1. Не дозволимо *хакерам* у соцмережі проникнути в наш обліковий запис. 2. У наш час *тінейджери* віддають перевагу інтернету, а не читанню книг. 3. На цю роль я тричі проходила *кастинг*. 4. Останнім часом триває широка дискусія навколо *фейків*, що ширяться інформаційним простором. 5. *Хендмейд*-прикраси нині у великій популярності серед молоді. 6. У разі небезпеки *сек'юриті* президента першим прийме на себе удар. 7. Придбати квартиру в цьому районі мені допоміг *брокер*.

8. У нашому місті багато спортивних майданчиків, на яких кожен охочий займається *воркаутом*. 9. Наша *арта* гарно відпрацювала по позиціях *орків*. 10. *Мобики* в Саратовській області підпалили військову частину.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Лише АРХАЇЗМИ записані в рядку

- А чоло, рать
- Б десниця, дещиця
- В ратай, рибар
- Г свічадо, світлина

2. Лише ІСТОРИЗМИ записані в рядку

- А киря, кріпак
- Б піїт, дяк
- В комсорг, комівояжер
- Г очіпок, ґрунт

3. Лише НЕОЛОГІЗМИ записані в рядку

- А дилер, продавець
- Б супермаркет, універмаг
- В спортсмен, омбудсмен
- Г модельєр, спічрайтер

4. Лише ІНШОМОВНІ СЛОВА записані в рядку

- А інструктор, політ
- Б сифон, колесо
- В резюме, температура
- Г промовець, молот

5. НЕПРАВИЛЬНО дібрано синонім у рядку

- А ратай – *орач*
- Б лицедій – *лектор*
- В баня – *купол*
- Г двірець – *вокзал*

6. НЕПРАВИЛЬНО дібрано синонім у рядку

- А хорунжий – *сторож*
- Б персти – *пальці*
- В грядущий – *майбутній*
- Г дифтонг – *двозвук*

7. Неправильно дібрано синонім у рядку

А возатай – візник

Б шеляг – карбованець

В коментар – заувага

Г керівник – очільник

8. Установіть відповідність.

1 жито, степ

2 катет, підмет

3 князь, кріпак

4 ноутбук, стартап

(**А** застарілі слова; **Б** неологізми; **В** терміни; **Г** загально-вживані слова)

9. Установіть відповідність.

1 таксі, екіпаж

2 ватра, бульба

3 днище, вогник

4 град, перст

(**А** українські літературні слова; **Б** запозичені слова; **В** діалектні слова; **Г** архаїзми)

10. Установіть відповідність.

1 легінь, мешти

2 опції, флешка

3 кожух, кравець

4 лакей, осаул

(**А** слова українського походження; **Б** історизми; **В** діалектні слова; **Г** неологізми)

11. ІСТОРИЗМИ є у всіх реченнях, ОКРІМ

А Віють хоругви червоні, наче проблиски пожежі.

Б Козак був зодягнутий у коштовний жупан.

В Серед січовиків почувалася прихована нелюбов до гетьмана.

Г Косарі зтягли пісню так, що аж луна гаєм пішла.

12. АРХАЇЗМ є в реченні

А Перст Божий освятив нашу землю, яку називаємо Україноюю.

Б Зорі мерехтять, як золоті чічки.

В Там ледарі живуть, де хата небом пошита.

Г Пишіть листи, бо їх чекають ваші адресати.

13. НЕОЛОГІЗМИ є у всіх реченнях, ОКРІМ

А Сьогодні гаджети полегшують життя людей.

Б Маркетологи запевняють, що дієтична кола не містить багато зайвих калорій.

В Служба безпеки України відвернула антидержавний за-
колот.

Г У кінотеатрі відбулась прем'єра нового блокбастеру.

14. Авторський НЕОЛОГІЗМ Є в реченні

А Не милуй мене шовково, ясно-соколово (П. Тичина).

Б Не суворо на серці, не гнівно, а за тебе тривожусь я
(Є. Маланюк).

В І тінь місяцехода вже зорям не чужа (Л. Костенко).

Г За тобою завше будуть мандрувати очі материнські і
білява хата (В. Симоненко).

**15. У реченні «Від злочинів *рашистів* у Маріуполі загинуло
понад 20 тисяч мирних жителів» виділене слово це**

А архаїзм

Б діалектизм

В сленгізм

Г фразеологізм

ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА УКРАЇНСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ

Іншомовні слова – це лексика, яка прийшла в нашу мову з іншої і зберігає ознаки свого походження. Дуже часто впізнати іншомовне слово можна за особливостями звучання та написанням, наприклад:

- усі слова, які починаються на **ф**, є іншомовними: *фізика, фігура, фактор*;

- більшість іншомовних слів мають початкові літери **а, е, і**: *алгебра, абітурієнт, аудиторія, екзотика, екіпаж, ідилія, імпульс*;

- частина іншомовних слів з кінцевими **о, у, є, а, і** – невідмінювані: *депо, кенгуру, резюме, боа, таксі*;

- іншомовні слова, переважно німецького походження, містять сполучення кількох приголосних: *ранг, шнапс, ландшафт, матч*;

- іншомовним словам властиві префікси: **а-, ад-, ар-, екс-, ін-, ім-, кон-, транс-, ре-** та суфікси **-їзм-, -ент-, -іст-, -янт-** тощо: *ад'ютант, ін'єкція, кон'юнктура, трансконтинентальний, імміграція, ревальвація, симулянт, атеїзм, ідеаліст*.

Запозичуючи з-за кордону передові науково-технічні здобутки, ми закономірно запозичуємо і їхні назви. Тому чимала кількість термінів та терміносполук – це слова іншомовного походження, переважно англіцизми, які у ХХІ столітті стали невід'ємною частиною спілкування фахівців різних галузей (*масмедіа, дистриб'ютор, ваучер, спікер, лобізм, саміт* тощо).

Сьогодні новітня українська термінологія інтенсивно розвивається, відроджуються питомі українські лексеми в різних галузях знань, тому зловживати іншомовними словами не варто. Надмірне вживання запозичень шкодить не тільки мовцеві, а й самому стану мови. Недоцільно вживати запозичення, якщо в українській мові є слово (слова) з тим самим значенням. Знання синонімічних можливостей у співвідношенні «чуже – дороге» є запорукою багатства та чистоти мовлення.

А

абориген – *тубілець*
абрикоса – *жерделя*
абсолютний – *цілковитий, повний*
автентичний – *місцевий*
аграрний – *земельний*
адекватний – *рівнозначний*
азарт – *запал*
аксіома – *істина*
актуальний – *нагальний, дійсний*
аналіз – *розбір*
аномалія – *відхилення*
апеляція – *оскарження*
аргумент – *доказ*
асиміляція – *уподібнення*
аудієнція – *прийняття*

Б

бартер – *обмін*
басейн – *водойма*
бізнес-ланч – *діловий обід*
біографія – *життєпис*
бренд – *татунок*
брокер – *посередник*

В

варіабельний – *змінний*
вентиляція – *продух*
вертикальний – *прямовисний*
вокзал – *двірець*

Г

генеза – *походження*
генерація – *покоління*
герметичний – *непроникливий*
гіпотеза – *здогад, припущення*

голкіпер – *воротар*

горизонтальний – *поземний*

гуманність – *людяність*

Д

дайджест – *короткий виклад*

дебати – *обговорення*

девальвація – *знецінювання, знецінення*

деградація – *занепад*

деструктивний – *руйнівний*

децентралізувати – *розосереджувати*

дефект – *вада, хиба, недолік*

директива – *настанова, вказівка*

дискомфорт – *незручність*

дискусія – *обговорення*

дистилювати – *очищувати*

дистриб'ютор – *розповсюджувач, розподільувач*

діапазон – *засяг*

домінувати – *панувати, переважати*

дуель – *поєдинок, двобій, герць*

Е

еволюція – *зміна, розвиток*

еквівалент – *відповідник*

ексклюзивний – *винятковий*

експлуатація – *визиск*

експромтом – *спрожогоу*

екстрений – *негайний, невідкладний*

електорат – *виборці*

епідемія – *пошесть*

епоха – *доба*

етнос – *народ*

І

ігнорувати – *нехтувати, легковажити*

ідентичний – *тотожний, такий самий*

ілюзорний – *примарний, уявний*
ілюмінація – *освітлення*
іманентний – *властивий, притаманний*
імідж – *образ*
імітація – *уподібнення*
імплементація – *виконання, втілення*
імпорт – *ввезення*
імпульс – *поштовх*
інвестиція – *вкладення*
індиферентність – *байдужість*
індустрія – *промисловість*
інертний – *млявий, бездіяльний*
інтервенція – *втручання, вторгнення*
інфільтрація – *просочування*

К

каркас – *кістяк*
коаліція – *об'єднання*
колізія – *зіткнення*
комерційний – *торговельний*
компенсація – *відшкодування*
компонент – *складник*
комфортабельний – *зручний, вигідний*
конденсувати – *збирати, нагромаджувати*
конвенція – *угода*
конкурент – *суперник*
консенсус – *згода, погодження*
консолідувати – *об'єднувати, згуртовувати*
конфронтація – *протистояння*
концентрація – *зосередження, скупчення*
корективи – *поправки*
корпорація – *спілка, об'єднання*
креативний – *творчий*
кредитор – *лихвар, позикодавець*
кримінальний – *злочинний, карний*
кур'єр – *посылний*

Л

лаконічний – *стислий*

латентний – *прихований*

легітимний – *законний*

ліберальний – *вільнодумний*

ліквідація – *знищення, скасування*

ліміт – *обмеження*

лінгвіст – *мовознавець*

лобіювати – *схвалювати*

М

маклер – *посередник*

манускрипт – *рукопис*

менеджер – *управлінець*

менталітет – *склад розуму*

меценат – *покровитель*

мобільність – *рухомість*

модернізація – *оновлення*

моніторинг – *вивчення, дослідження*

Н

нівелювати – *вирівнювати, уодностайнювати*

нотація – *настановна, повчання*

нюанс – *відтінок*

нюанси – *тонкощі*

О

оптичний – *світловий, зоровий*

оратор – *промовець*

ортодоксальний – *правовірний*

П

пакт – *угода*

паралельний – *рівнобіжний*

параметр – *міра, величина*

паритет – *рівність*

пасивний – *бездіяльний*

перипетії – *зигодні, митарства*

плюралізм – *множинність*
полеміка – *суперечка, обговорення*
постулат – *твердження*
прайслист – *цінник*
преференція – *пільга, перевага*
преціозний – *витончений, манірний*
провайдер – *постачальник*
прогноз – *передбачення*
прогрес – *поступ*
пролонгований – *продовжений*
промоутер – *итовхач, просувач*
пропорція – *співвідношення*
протектор – *заступник, покровитель*

Р

радикальний – *докорінний, рішучий*
рафінований – *очищений*
реалізовувати – *здійснювати*
регенерація – *оновлення, відтворення*
регрес – *занепад*
резолюція – *рішення, ухвала, постанова*
резонанс – *відгос*
реконструкція – *відбудова, відтворення, перебудова*
ремарка – *позначка, примітка*
ренесанс – *відродження*
рентабельний – *дохідний, прибутковий*
репрезентувати – *представляти*
репродукція – *відтворення*
репутація – *слава*
респектабельний – *поважний*
реставрація – *відновлювання, відбудова*
ресурси – *запаси*
референт – *помічник*
реформа – *перетворення, перебудова*
рецидив – *повторення, відновлення*

рецепт – *припис*

ротація – *зміна, чергування*

С

санкція – *дозвіл, згода*

сатисфакція – *вдоволення*

селекція – *добір*

сервіс – *обслуговування*

симпозіум – *засідання, нарада*

симптом – *ознака, вияв, прояв*

синтез – *поєднання, сполучення*

синхронний – *одночасний*

слайд – *прозірка*

спікер – *речник*

спічрайтер – *складач промов*

спонсор – *доброчинець, благодійник*

стабільність – *сталість, незмінність, постійність*

стагнація – *застій*

стенографія – *скоропис*

стрес – *напруга, потрясіння*

структура – *будова*

суб'єктивний – *особистий*

субординація – *підпорядкування*

субсидія – *допомога*

сфера – *царина, ділянка*

Т

темперамент – *норов*

тенденція – *напрямок*

толерантність – *терпимість*

трактувати – *тлумачити*

трансформація – *перетворення*

турне – *подорож*

У

унітарний – *соборний, неподільний*

Ф

фактичний – *справжній, дійсний*

фактор – *чинник*

фамільярний – *панібратський*

фантом – *привид, примара*

фешенебельний – *розкішний*

фікція – *вигадка*

фоловер – *інтернет-дописувач*

форсувати – *прискорювати*

форум – *зібрання*

фронтон – *причілок*

фундаментальний – *грунтовний, докладний*

Ц

целібат – *безшлюб'я*

циркуляція – *обіг*

Сьогодні все частіше можемо спостерігати вживання мовцями **відроджуваних синонімів**, слів, які певний час були в пасивному вжитку:

бігун – полюс

буцегарня – в'язниця, тюрма

вихвала – реклама

відпружник – буфер

водограй – фонтан

гостриця – піраміда

гуртовий – оптовий

двірець – вокзал

двозвук – дифтонг

двоспів – дуєт

знечулення – наркоз

етер – ефір

летовище – аеродром, аеропорт

книгозбірня – бібліотека

комірне – квартплата, плата за квартиру

лаштунки – куліси

майдан – площа
вишкіл – муштра
наклад – тираж
однострій – уніформа
оповідник – інформатор
писарчук – канцелярист
південник – меридіан
підсоння – клімат
поперечник – діаметр
поступ – прогрес
прозірка – слайд
рівноденник – екватор
робітня – майстерня
світлина – фотокартка
стіжок – конус
середник (розділовий знак) – крапка з комою
телевізія – телебачення
терени – територія
тло – фон
хідник – тротуар
чав – прес
часопис – журнал
цідило – фільтр, сито
цукерня – кондитерська

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Доберіть із довідки українські відповідники до запозичених слів.

Аплодисменти, басейн, біографія, бібліотека, фотографія, факел, горизонт, домінувати, фонтан, клімат, диференціювати, пролонгований, пріоритет, інтенсивний, імідж, шоп, електрат, лімітувати, аналогічний, публікувати.

Довідка: *продовжений, життєпис, магазин, поділяти, сточище, книгозбірня, світлина, смолоскип, покоління, обрій, панувати, слушиний, першість, образ, огляд, коло виборців,*

обмежити, відповідний, посилений, передовий, оголошувати, оплески, підсоння, упровадити, водограй.

2. Замініть виділені запозичення українськими відповідниками.

Тотожний вибір, *гуманний* вчинок, *ідентичні* результати, *грандіозний* план, *ідеальний* підхід, *динамічний* розвиток, *конфісковане* майно, *комбінація* жестів, *імпорт* сировини, *експорт* товарів, коротка *дистанція*, підписання *контракту*, довготривалий *кредит*, *автобіографія* особи, вигаданий *референдум*, український *фольклор*, цікаве *турне*.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник до запозиченого слова в рядку

А горизонт – *обрій*

Б авантюрист – *пройдисвіт*

В колізія – *зазіхання*

Г експлуатація – *визиск*

2. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник до запозиченого слова в рядку

А німб – *вінець*

Б брокер – *посередник*

В автентичний – *місцевий*

Г меценат – *покровитель*

3. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник до запозиченого слова в рядку

А абзац – *відступ*

Б генеза – *походження*

В вертикальний – *прямовисний*

Г дебати – *сварка*

4. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник до запозиченого слова в рядку

А абсурд – *безглуздя*

Б абориген – *тубілець*

В ембріон – *зародок*

Г лобіювати – *схвалювати*

5. ПРАВИЛЬНО дібрано українські відповідники до всіх запозичених слів у рядку

А рентабельний – *прибутковий*, журнал – *часопис*, пейзаж – *місцевість*

Б паралельний – *рівнобіжний*, ексклюзивний – *винятковий*, креативний – *творчий*

В бібліотека – *книгозбірня*, вербальний – *словесний*, вертикальний – *поземний*

Г фільтр – *цідило*, екватор – *південник*, тротуар – *хідник*

6. ПРАВИЛЬНО дібрано українські відповідники до всіх запозичених слів у рядку

А параметр – *міра*, спічрайтер – *промовописець*, клімат – *осоння*

Б деструктивний – *руйнівний*, інертний – *млявий*, мобільний – *рухомий*

В лаконічний – *стислий*, рентабельний – *прибутковий*, регенерація – *руйнування*

Г регрес – *розквіт*, паритет – *рівність*, імпорт – *ввезення*

7. Установіть відповідність між запозиченими та українськими словами.

1 латентний

2 реакція

3 креативний

4 інновація

(А відповідь Б творчий В прихований Г нововведення)

8. Установіть відповідність між запозиченими та українськими словами.

1 конвенція

2 циркуляція

3 бартер

4 асиміляція

(А обмін Б колообіг В уподібнення Г угода)

9. Установіть відповідність між запозиченими та українськими словами.

- 1 акселерація
- 2 адаптація
- 3 вакуум
- 4 антисептика

(А знезараження Б порожнина В прискорення Г пристосування)

10. Установіть відповідність між запозиченими та українськими словами.

- 1 ігнорувати
- 2 ратифікувати
- 3 координувати
- 4 диференціювати

(А підтвердити Б зневажати В розрізняти Г погоджувати)

11. Установіть відповідність між запозиченими та українськими словами.

- 1 ренесанс
- 2 рецидив
- 3 преференція
- 4 корпорація

(А повторення Б пільга В відродження Г спілка)

12. Синонім до слова «легітимний» наведено в рядку

- А відповідний
- Б законний
- В персональний
- Г службовий

13. Синонім до слова «толерантний» наведено в рядку

- А лояльний
- Б консервативний
- В упереджений
- Г поміркований

14. Слово «одіозний» означає

А відомий, популярний

Б урівноважений, гармонійний

В небажаний, неприйнятний

Г безцеремонний, зухвалий

15. Слово «стагнація» означає

А захворювання

Б об'єднання

В протистояння

Г застій

ПАРОНІМИ

ПАРОНІМИ – слова, досить близькі за звуковим складом і звучанням, але різні за значенням. Вони можуть бути однокореневі (відрізняються лише суфіксом, префіксом, закінченням) та різнокореневі. Пароніми належать до однієї частини мови: іменникові (*адрес* – *адреса*); прикметникові (*книжний* – *книжковий*); прислівникові (*мимохідь* – *мимохіть*); дієслівні (*зумовлювати* – *обумовлювати*).

Незначна різниця у вимові паронімів спричиняє труднощі їх засвоєння, призводить до помилок, зокрема до неправильної заміни одного слова іншим. Тому значення таких слів варто запам'ятати, а також звертати увагу на спосіб творення, похідну основу, сполучуваність.

ОДНОКОРЕНЕВІ ПАРОНІМИ

Адрес – адреса

Адрес – це письмове вітання особі чи організації, переважно з нагоди ювілею (*надіслати адресу ювіляру, адресу з нагоди сторіччя закладу*).

Адреса – місце проживання чи перебування особи, установи; напис на конверті, бандеролі тощо (*домашня, електронна, звернутися на адресу*).

Акціонерний – акціонерський

Акціонерний – стосується акцій, заснований на акціях (*банк, товариство*).

Акціонерський – стосується акціонерів (*збори, внески*).

Виборний – виборчий

Виборний – той, що визначається чи обирається голосуванням (*посада, особа*).

Виборчий – пов'язаний з виборами (*дільниця, бюлетень*).

Інформативний – інформаційний

Інформативний – який наповнений інформацією (*виклад, реферат*).

Інформаційний – який містить, опрацьовує та видає інформацію (*бюро, спротив*).

Державний – державницький

Державний – належить державі, символізує її сутність (мова, власність).

Державницький – від «державник», якому дорогі інтереси держави (ідеологія, мислення).

Дисциплінарний – дисциплінований

Дисциплінарний – пов'язаний з нормами дисципліни (стягнення, покарання).

Дисциплінований – який дотримується дисципліни (працівник, колектив).

Дільниця – ділянка

Дільниця – адміністративно-територіальна або виробнича одиниця (виборча, лікарська).

Ділянка – земельна площа, сфера діяльності (присадибна, роботи).

Додержувати – додержуватися

Додержувати – виконувати щось точно, забезпечувати наявність чогось (слова, порядку, тиші, звичаїв).

Додержуватися – бути прихильником якихось думок, переконань (поглядів, думки, ідеї).

Дружний – дружній

Дружний – згуртований, одностайний (колектив, клас).

Дружній – товариський, приязний (візит, погляд).

Земний – земельний – земляний – землистий

Земний – пов'язаний із землею, земною сушею (куля, кора).

Земельний – пов'язаний із землекористуванням (ділянка, реформа).

Земляний – зроблений із землі (вал, долівка).

Землистий – із частками землі (маса); за кольором подібний до землі (колір обличчя).

Змістовий – змістовний

Змістовий – пов'язаний із суттю, реальним змістом (помилка, навантаження, точність).

Змістовний – багатий змістом, розумний метою (виступ, лекція, відповідь).

Зумовлювати – обумовлювати

Зумовлювати – спричиняти, викликати щось (зміни клімату).

Обумовлювати – установлювати певні умови в угодах, договорах (варіанти оплати).

Еміграція – імміграція

Еміграція – виїзд, переселення в іншу країну (з України).

Імміграція – в'їзд іноземців у якусь країну на постійне або тривале проживання (до Канади).

Ефектний – ефективний

Ефектний – вражаючий, зовнішньо показовий (вигляд, танець).

Ефективний – дієвий, результативний, корисний (ліки, засоби).

Книжковий – книжний

Книжковий – той, що стосується книжки, пов'язаний з нею (полиця, обкладинка, ярмарок).

Книжний – характерний для літературно-писемного викладу, не властивий живій мові (стиль, мова, знання).

Корисливий – корисний

Корисливий – який прагне до власної вигоди, робить щось заради наживи (людина, наміри).

Корисний – який приносить користь (довідник, праця).

Лікарський – лікарський – лікарняний

Лікарський – стосується лікаря та його діяльності (допомога, етика).

Лікарський – стосується ліків (рослини, трави).

Лікарняний – стосується лікарні (заклад, ліжко).

Обробіток – обробка (оброблення)

Обробіток – готування ґрунту для вирощування рослин чи овочів (буряків, землі).

Обробка (оброблення) – надання чомусь потрібного вигляду, доведення до певного стану; упорядкування, удосконалення тощо (перекладу, деревини).

Особистий – особовий

Особистий – індивідуальний, належний окремій особі (простір, речі).

Особовий – такий, що стосується особи (справа, склад, рахунок, посвідчення).

Перепис – переписування

Перепис – спеціально організований масовий статистичний облік населення (цьогорічний перепис населення).

Переписування – дія за значенням «переписувати» (диктанту, тексту).

Показчик – показник

Показчик – напис, стрілка, довідник (дороги, термометра).

Показник – наочне вираження у цифрах, графічно (знань, роботи).

Приводити – призводити

Приводити – дія, що спричиняє позитивний наслідок (до перемоги, у належний вигляд).

Призводити – дія, що спричиняє певний негативний наслідок (до поразки, до біди).

Рекомендований – рекомендаційний

Рекомендований – пропонований; представлений (література, лікування); відправлений поштою з додатковою оплатою (лист, бандероль).

Рекомендаційний – який містить у собі рекомендацію (лист, характеристика).

Сусідній – сусідський

Сусідній – знаходиться поруч, мешкає поряд (будинок, село).

Сусідський – стосується сусіда, належить сусідові (собака, автомобіль).

Тактовний – тактичний

Тактовний – володіє чуттям міри, такту (керівник, бесіда).

Тактичний – стосується тактики (маневр, прийом).

Туристичний – туристський

Туристичний – стосується туризму (бюро, агенція).

Туристський – стосується туристів (спорядження, намет).

Уява – уявлення

Уява – здатність уявляти – змальовувати, створювати, відтворювати щось у думках, свідомості (*багата; плід уяви*).

Уявлення – знання, розуміння чогось (*повне, правильне; уявлення про світ*).

Формувати – формулювати

Формувати – надавати чому-небудь певної форми, вигляду (*крону*); виробляти в кому-небудь певні якості, риси характеру (*волю до перемоги*); організовувати, створювати що-небудь (*якийсь орган, підрозділ тощо*) з певної кількості учасників (*уряд України, дивізію*).

Формулювати – коротко і точно висловлювати, виражати, визначати що-небудь (*думку, поняття, завдання*).

Цегляний – цегельний

Цегляний – виготовлений, зроблений із цегли (*будинок, кладка*).

Цегельний – стосується виробництва цегли (*завод, глина*).

РІЗНОКОРЕНЕВІ ПАРОНІМИ

Абонемент – абонент

Абонемент – право на користування чимось протягом певного терміну (*абонемент до фітнес-центру*).

Абонент – особа, яка користується абонементом (*зателефонувати абонентові*).

Ефект – афект

Ефект – сильне враження, наслідок якихось дій (*лікувальний, економічний*).

Афект – стан нервового збудження (*у стані афекту*).

Відпуск – відпустка

Відпуск – видача, продаж чого-небудь (*товару, матеріалу*).

Відпустка – звільнення на певний час від роботи, навчання (*декретна, за власний рахунок*).

Жилий – житловий

Жилий – обжитий, у якому живуть люди (*квартира, будинок*).

Житловий – пов'язаний із житлом, який стосується житла (*споруда, відділ*).

Компанія – кампанія

Компанія – товариство, спілка (*акціонерна, страхова*).

Кампанія – сукупність заходів (*посівна, виборча, вступна*).

Мимохідь – мимохіть

Мимохідь – минаючи щось, побіжно (*мимохідь зайти в гості*).

Мимохіть – мимоволі, несвідомо (*образити мимохіть*).

Погідний – погодний

Погідний – тихий, спокійний (*погідний день*); безтурботний, урівноважений (*погідне обличчя*).

Погодний – стосується погоди (*погодні умови*).

Річний – річковий

Річний – стосується року (*план, звіт*).

Річковий – стосується річки (*транспорт, басейн*).

Ступінь – степінь

Ступінь – міра інтенсивності, вчене звання (*вищий, науковий*).

Степінь – добуток однакових співмножників (*числа*).

Талан – талант

Талан – доля, щастя (*безталанна людина – нещаслива, не таланить йому – не щастить*).

Талант – обдаровання людини, хист (*має талант до малювання*).

СЕМАНТИЧНІ СИНОНІМИ

СИНОНІМИ – це слова, які означають назву того самого поняття, спільні за своїм основним значенням, але відрізняються значеннєвими відтінками, емоційним забарвленням, стильовою приналежністю, наприклад: *білет – квиток; відвідини – візит; документи – ділові папери – періоджерела*.

Синоніми сучасної української мови можна поділити на такі основні групи:

– **абсолютні синоніми** – однакові за значенням та емоційно-експресивним забарвленням слова: *азбука – алфавіт – абетка; визначення – дефініція*;

– **семантичні синоніми** відрізняються відтінками значень: *відносини – стосунки – взаємини – відношення*;

– **стилістичні синоніми**, що відрізняються емоційно-експресивним забарвленням, характерним для певного стилю: *говорити – мовити – балакати*.

Синоніми є найвиразнішими й найпоширенішими образними засобами мови. З їхньою допомогою можна точніше передавати відтінки думки, уточнити деталі, ознаки, властивості. Знання синонімічних можливостей слова, уміння розрізняти відтінки значень синонімів – свідченням високої культури мови, багатства словникового запасу.

Білет – квиток

Білет – картка для складання іспитів (*екзаменаційний*); цінні папери (*кредитний, лотерейний*).

Квиток – посвідчення особи (*військовий, студентський*); куплена картка для проїзду у транспорті, відвідання музею тощо (*трамвайний, проїзний*).

Вірно – правильно

Вірно – незрадливо, віддано (*любити, служити*).

Правильно – за правилами, безпомилково (*писати, вимовляти*).

Ведучий – провідний

Ведучий – той, що йде спереду (*танк*); у значенні іменника (*ведучий концерту*).

Провідний – той, що вказує напрямок руху; найважливіший, головний, основний (*роль, ідея, вчення*).

Взаємини – стосунки – відносини

Взаємини, стосунки – зв'язок між людьми (*дружні стосунки, міцні взаємини*).

Відносини – зв'язок між державами або групами людей (*міжнародні, дипломатичні*).

Винятковий – виключний

Винятковий – той, що становить виняток із загальних правил; особливий, надзвичайний (*успіх, пам'ять*).

Виключний – той, що поширюється тільки на когось, щось; єдиний (*право, становище*).

Відключати – вимикати – відмикати

Відключати (відключити) – роз'єднувати що-небудь, пов'язане з роботою певної системи (*газопровід, водопровід, електроенергію*).

Виключати (виключити) – усувати зі складу чого-небудь, позбавлятися чогось (*зі списку, з гімназії*); припиняти дію механізму (*мотор, верстат*).

Вимикати (вимкнути) – припиняти дію чого-небудь, перериваючи зв'язок із загальною системою (*опалення, воду*); припиняти дію якого-небудь приладу, механізму (*лампу, телефон*).

Відмикати (відімкнути) – за допомогою ключа відкрити замок або що-небудь замкнене (*скриньку, шафу*).

Військовий – воєнний

Військовий – який стосується війська, військовослужбовця (*командир, таємниця, звання, квиток*).

Воєнний – який стосується війни, пов'язаний із нею (*стан, злочин, конфлікт*).

Внесок – вклад

Внесок – гроші, які хтось сплачує організації, установі (*профспілковий, членський*).

Вклад (депозит) – грошова сума, внесена на збереження до банку (*терміновий, на поточний рахунок*).

Водій – шофер

Водій – офіційна назва людини, що керує транспортними засобами (*автомобіля, трамвая*).

Шофер – назва тільки водія автомобіля, назва людини за професією (*досвідчений, шофер «Вольво»*).

Втілювати – впроваджувати

Втілювати – здійснювати, реалізувати в конкретній формі певну думку, задум тощо; відбивати в собі (*заповіти, риси*).

Впроваджувати – уводити що-небудь у дію, практику (*методи, реформи*).

**Діставати – здобувати – набувати – отримувати
(одержувати)**

Діставати – одержувати щось, долаючи труднощі (*гроші, роботу*).

Здобувати – одержувати щось з певною затратою сили, енергії, зусиль (вживається передусім з іменниками абстрактного значення: *освіту, перемогу, науковий ступінь*).

Набувати – ставати власником чого-небудь (*досвіду*); набирати чого-небудь (*ознак, розголосу*); ставати, робитися яким-небудь (*форми, гнучкості*).

Отримувати (одержувати) – брати те, що дають, надсилають, дарують (*книжки, стипендію, зарплату*).

Дохід – прибуток

Дохід – усі грошові кошти, отримані за певний період часу (*грошовий, річний*);

Прибуток – різниця між доходами та витратами; користь (*валовий, чистий*).

Завдання – задача

Завдання – наперед визначений, запланований обсяг робіт, якісь доручення (*домашнє; завдання на квітень*).

Задача – питання, яке розв'язується шляхом обчислень за визначеною умовою (*з математики, логічна*).

Здатний – здібний

Здатний – спроможний щось зробити, здійснити (*на подвиг, домогтися результату*).

Здібний – який має природні здібності; обдарований (музикант, до вивчення мов).

Іноземний – іншомовний

Іноземний – який належить іншій країні, державі (студент, валюта).

Іншомовний – який стосується іншої мови (текст, слова).

Об'єм – обсяг

Об'єм – величина, що вимірюється в кубічних одиницях (циліндра, повітря).

Обсяг – множина предметів, розмір, кількість чогось (навчального матеріалу, роботи).

Обіг – оберт – оборот

Обіг – рух товарів, цінностей (товарний, грошовий).

Оберт – повне коло руху чого-небудь навколо власної осі; повний цикл (колена, навколо зорі).

Оборот – повний повторюваний цикл у якомусь процесі (капіталу).

Наступний – подальший

Наступний – найближчий у часі чи просторі (тиждень, питання).

Подальший – на означення абстрактного поняття (життя, плани).

Робітник – працівник

Робітник – у значенні «трудівник» (заводу, фабрики).

Працівник – службовець, співробітник (науковий, торговельний).

Положення – становище – стан

Положення – спосіб розміщення тіла у просторі (прямо-висне, поземне); зведення правил, законів; наукове твердження (Положення про вибори).

Становище – обстановка, ситуація, обставини життя людини і суспільства (міжнародне, офіційне).

Стан – позначає суму якостей чогось на певний момент часу (справ, хворого).

Ринок – базар

Ринок – місце роздрібної торгівлі; політико-економічний термін (*критий; світовий*).

Базар – передсвяткова сезонна торгівля; розм. «шум», «гам» (*шкільний; розводити базар*).

Спиратися – опиратися

Спиратися – використовувати щось як опору (*на мур, на досвід*).

Опиратися – чинити опір (*спокусі, хворобі*).

Суспільний – громадський – цивільний

Суспільний – утворено від «суспільство» (*суспільні відносини, науки*).

Громадський – утворено від «громада» (*порядок, транспорт*).

Цивільний – не стосується військових справ (*одяг, шлюб, кодекс*).

Тепер – зараз – нині – сьогодні

Слово **«тепер»** виражає теперішній час. Із таким самим значенням уживаються слова **«нині»**, **«сьогодні»**, тобто в сучасний період.

Слово **«зараз»** характеризує момент розмови, тобто цієї миті, цієї хвилини.

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. виправте помилки у вживанні паронімів та семантичних синонімів.

1. Адрес на конверті, підписати адресу.
2. Абонент читача, абонемент не відповідає.
3. Заява від адресата, лист адресантові.
4. Акціонерський банк, акціонерні дивіденди.
5. Книжковий стиль, книжна полиця.
6. Студентський білет, білет на потяг.
7. Скрутне положення, воєнне становище.
8. Виконати задачу, розв'язати завдання.
9. Відношення до ситуації, відносини між друзями.

10. Громадський обов'язок. Суспільний діяч.
11. Спливати в уявленні. Уява про розвиток суспільства.
12. Найвища степінь. Піднесення до ступеня.
13. Програмоване забезпечення. Програмне навчання.
14. Рекомендована записка. Рекомендаційна посилка.
15. Іноземний текст. Іншомовний легіон.

2. Зі слів, поданих у дужках, виберіть те, яке є правильним у конкретному сполученні.

Товариство (акціонерне, акціонерське); комісаріат (військовий, воєнний); положення (скрутне, прямовисне); співбесідник (тактовний, тактичний); рахунок (особовий, особистий); пропозиція (конструктивна, конструкційна); кампанія (страхова, посівна); школа (музична, музикальна); відносини (дипломатичні, сімейні); плани (подальші, наступні); результат (винятковий, виключний); будинок (цегляний, цегельний); умови (погідні, погодні); площа (жила, житлова); бочки (об'єм, обсяг); колектив (дружний, дружній); помилка (зістова, змістовна).

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Допущено лексичну помилку в рядку

- А ефективні ліки
- Б людяний вчинок
- В річний звіт
- Г наш дільничий лікар

2. Допущено лексичну помилку в рядку

- А вітальна адреса
- Б домашня адреса
- В адрес від співробітників
- Г адреса підприємства

3. Допущено лексичну помилку в рядку

- А рекомендований лист
- Б рекомендована бандероль
- В рекомендаційний лист
- Г рекомендаційна бандероль

4. НЕ допущено лексичної помилки в рядку

- А виборча компанія
- Б акціонерна компанія
- В річний вокзал
- Г книжний ринок

5. НЕ допущено лексичної помилки в рядку

- А письмовий дозвіл
- Б письмова пам'ятка
- В писемна людина
- Г писемна робота

6. НЕ допущено лексичної помилки в рядку

- А відношення до батьків
- Б батьків голос
- В вірна відповідь
- Г студентський білет

7. НЕ допущено лексичної помилки в рядку

- А виборні органи
- Б спостережливий пункт
- В призводити до перемоги
- Г державницьке мислення

8. Слово МУЗИЧНИЙ (-а) поєднується з усіма словами,

ОКРІМ

- А репертуар
- Б фестиваль
- В школа
- Г інструмент

9. Слово ЕФЕКТНИЙ (-і) поєднується з усіма словами,

ОКРІМ

- А показ
- Б стрибок
- В ліки
- Г вихід

10. Слово ДРУЖНІЙ (-я) поєднується з усіма словами, ОКРІМ

А атмосфера

Б візит

В погляд

Г клас

11. Слово ТУРИСТСЬКИЙ (-а) можна поєднати з усіма словами, ОКРІМ

А автобус

Б похід

В костюм

Г група

12. Слово АКЦІОНЕРСЬКІ можна поєднати з усіма словами, ОКРІМ

А збори

Б дивіденди

В компанії

Г внески

13. Вставте в речення на місці пропуску потрібне за змістом слово.

Олександр Усик _____ багато перемог на міжнародних змаганнях з боксу.

(**А** здобув **Б** отримав **В** одержав **Г** набув)

14. Вставте в речення на місці пропуску потрібне за змістом слово.

Іван Фіртак, відомий у світі український _____, 1928 року був визнаний найсильнішою людиною планети.

(**А** багатир **Б** богатир **В** багатій **Г** багач)

15. Вставте в речення на місці пропуску потрібне за змістом слово.

Кокосова олія захищає від ультрафіолетових променів, має чудові _____ властивості.

(**А** життєві **Б** живі **В** живильні **Г** живучі)

ТАВТОЛОГІЯ ТА ПЛЕОНАЗМ

Як показує практика, чимала кількість лексичних помилок в усних відповідях, у промовах, доповідях, творах чи переказах припадає саме на **плеоназми** (повторення чи синонімічне дублювання лексем): *вільна вакансія, переважна більшість та тавтологію* (поєднання однокоренових слів): *за свідченням свідків, добродушний добряк*. Причинами виникнення таких мовленнєвих вад найчастіше є: прикметник-уточнення, який за змістом майже співпадає з іменником (*пам'ятний сувенір*); поєднання українського слова з іншомовним (*перспектива на майбутнє*); невмотивоване поєднання у вузькому контексті синонімів, які дублюють значення один одного (*виявляти до когось неповагу і непошану*).

Аналізуймо сказане, дбаймо про культуру нашого мовлення!

Приклади найпоширеніших тавтологічних конструкцій:

весь Усесвіт – *Усесвіт*

запитати питання – *поставити запитання*

заробити зарплату – *заробити гроші*

згрупуватися у групи – *об'єднатися у групи*

зобразити образ – *відтворити образ*

зробити роботу – *виконати роботу*

на сьогоднішній день – *на сьогодні*

просинатися зі сну – *прокидатися*

спільна співпраця – *спільна праця*

Приклади найпоширеніших плеонастичних конструкцій:

адреса проживання – *адреса або місце проживання*

акцентувати увагу – *наголошувати, акцентувати*

арсенал зброї – *арсенал або склад зброї*

багаточисленна кількість – *велика кількість*

базова основа – *основа, база*

бурхливі овації – *бурхливі оплески*

бути на чолі – *очолювати*

великий мегаполіс – *мегаполіс або велике місто*

відновити знову – *відновити*

відступати назад – *відступати*

вільна вакансія – *вакансія* або *вільне місце*

внутрішній інтер'єр – *інтер'єр* або *внутрішній вигляд*

всенародний референдум – *референдум* або *всенародне голосування*

героїчний подвиг – *подвиг* або *героїчний вчинок*

глухий тупик – *тупик* або *глухий кут, безвихідь*

головна суть проблеми – *суть проблеми*

громадянське суспільство – *громада, суспільство*

дивний парадокс – *дивина* або *парадокс*

демобілізувався з армії – *демобілізувався* або *повернутися з армії*

державний чиновник – *чиновник* або *державний службовець*

дисертаційне дослідження – *дисертація*

дитячий лікар-педіатр – *педіатр* або *дитячий лікар*

достовірний факт – *факт* або *достовірна подія*

дублювати двічі – *дублювати* або *повторювати двічі*

експонати виставки – *експонати* або *предмети виставки*

забезпечення безпеки – *гарантія безпеки*

заходити в середину – *заходити*

заборонене табу – *табу* або *заборона*

злітати вгору – *злітати*

зручно вмотитися – *зручно сісти* або *вмотитися*

імпортувати з-за кордону – *імпортувати* або *ввозити з-за кордону*

істинна правда – *істина* або *правда*

істотна різниця – *різниця* або *істотна відмінність*

кваліфікований фахівець – *фахівець* або *кваліфікований працівник*

колега з роботи – *колега*

колишній експрем'єр – *експрем'єр* або *колишній прем'єр*

майстерний віртуоз – *віртуоз* або *майстерний виконавець*

маршрут руху – *маршрут* або *напрямок руху*

місцевий абориген – *абориген* або *місцевий житель*
моя автобіографія – *автобіографія* або *моя біографія*
надійна гарантія – *гарантія* або *надійні умови*
найбільш оптимальний – *оптимальний* або *найкращий з можливих*

народний фольклор – *фольклор* або *народна творчість*
натовп людей – *натовп* або *гурт людей*
незвичайний феномен – *феномен* або *незвичайне явище*
(*рідкісний факт*)

несподіваний сюрприз – *сюрприз* або *несподіванка*
новий неологізм – *неологізм* або *нове слово*
ностальгія за батьківщиною – *ностальгія* або *туга за батьківщиною*

основний лейтмотив – *лейтмотив* або *основна думка*
пам'ятний сувенір – *сувенір* або *подарунок на пам'ять*
передовий авангард – *авангард* або *передовий загін*
перспективи на майбутнє – *перспективи* або *плани на майбутнє*

перший дебют – *дебют* або *перший виступ*
підійматися вгору – *підійматися*
повернутися назад – *повернутися*
повне фіаско – *фіаско* або *повна поразка*
повний аншлаґ – *анилаґ* або *повна зала*
попередити заздалегідь – *попередити* або *заздалегідь повідомити*

прейскурант цін – *прейскурант* або *цінопис*
прогресувати вперед – *прогресувати* або *рухатися вперед*
реальні факти – *реалії* або *факти*
рівна половина – *половина* або *рівна частина*
скорочені абревіатури – *абревіатури* або *скорочені слова*
скріншот з екрана монітора – *скріншот* або *знімок з екрана*
сходити вниз – *сходити*
травень місяць – *травень*
тривалий період часу – *тривалий час*

уповноважений агент – *агент* або *уповноважена* (довірена) *особа*

цінні скарби – *скарби* або *цінності*

швидкі експрес-тести – *експрес-тести* або *швидкі тести*

щасливий хепі-енд – *хепі-енд* або *щасливий кінець*

CD-диск – *CD* або *компакт-диск* (*compact disc*)

IT-технології – *IT* (*інформаційні технології*)

SMS-повідомлення – *SMS* (*short message service*)

VIP-персона – *VIP* (*very important person*)

Приклади плеоназмів, які рекомендовано замінити однослівними відповідниками:

у теперішній час – *сьогодні, нині*

у той час – *тоді*

у той самий час (у той же час) – *одночасно, водночас*

до останнього часу – *донедавна*

до того часу – *доти*

через деякий час – *згодом, незабаром*

з цього часу – *відтоді*

з плином часу – *дедалі*

у нічний час – *уночі*

у вільний час – *на дозвіллі*

догори лицем – *горілиць*

з порожніми руками – *впорожні*

обома руками – *обіруч*

по ліву руку – *ліворуч*

по праву руку – *праворуч*

сьогоднішній день – *сьогодні*

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Зредагуйте речення, виправивши лексичні помилки.

1. Відбувся його перший дебют у театрі.

2. Шевченко написав свою біографію життя.

3. На нашій землі ворога чекає повне фіаско.

4. Мені не сподобався внутрішній інтер'єр спальні.

5. У кінцевому підсумку хочеться вказати на недоліки вашої роботи.

6. Усі повернулися назад з відпочинку вчасно.

7. Наше сучасне покоління прагне нових знань.

8. На мою пропозицію односторонні відгукнулися схвально і добре.

9. Леся Українка народилася у лютому місяці.

10. Сьогодні жахливо невдалий день.

2. Порівняйте словосполучення, підкресліть ті, що потребують редагування.

Завжди передчувати – передчувати заздалегідь; колега по роботі – колега по кафедрі; кваліфікований фахівець – кваліфікований працівник; експонати музею – експонати виставки; адреса проживання – домашня адреса; преїскурант цін – преїскурант на послуги; просинатися зі сну – пробуджуватися від сну; спільна співпраця – тісна співпраця; потерпіти повне фіаско – зазнати поразки; чинний до наступного року – чинний на сьогодні; цінні подарунки – цінні скарби; повсякденні проблеми – повсякденна буденність; скорочені аббревіатури – скорочені слова; швидкий експрес – швидкий потяг; фінальний виступ – фінальний кінець; попереднє планування – попереднє замовлення.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Зворот, у якому зміст дублюється – це

А тавтологія

Б плеоназм

В суржик

Г оксюморон

2. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучення в рядку

А зобразити образ

Б з'ясувати значення

В створити базу для створення

Г розрізняють такі різновиди

3. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучку

в рядку

- А колишній експрем'єр
- Б основний лейтмотив
- В оновлений прейскурант
- Г перший дебют

4. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучку

в рядку

- А моя власна думка
- Б у січні місяці
- В матеріальне забезпечення
- Г влаштований благоустрій

5. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучку

в рядку

- А багатомовна література
 - Б іншомовні запозичення
 - В заборонене вето
 - Г таке саме аналогічне рішення
- 6. НЕМАЄ зайвих слів у реченні**

- А Син повернувся назад додому.
- Б Вона мені являється щоночі уві сні.
- В Нещодавно відкрив маленький міні-салон.
- Г Кожна людина має власну індивідуальну життєву позицію.

7. Тавтологічну конструкцію ВЖИТО в реченні

А Цей маршрут обслуговують три види комунального транспорту.

Б Зателефонуйте на номер, зазначений в оголошенні.

В Військовослужбовців ЗСУ тепло вітали мешканці де-окупованих сіл та міст.

Г До вересня мені треба заплатити оплату за навчання.

8. ПОТРЕБУЄ редагування підкреслена словосполучка

в реченні

А З вдячністю згадую всіх колег по кафедрі.

Б Забезпечити цілковиту безпеку містян під час війни – складне завдання.

В Тут надають кваліфіковані консультаційні послуги з питань маркетингу.

Г Вони досить схожі між собою, але є одна істотна відмінність.

9. ДРУГЕ слово ЗАЙВЕ у словосполучі, наведений у рядку

А підійматися вгору

Б повернутися з армії

В повідомити заздалегідь

Г знаходитися попереду

10. ПЕРШЕ слово ЗАЙВЕ у словосполучі, наведений у рядку

А кваліфіковані інженерні професії

Б обмежений контингент споживачів

В повторювати двічі завдання

Г власний портрет художника

11. НЕПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполучу в рядку

А багаточисленні відвідувачі – *численні відвідувачі*

Б народний фольклор – *народна творчість*

В вільна вакансія – *вільне місце*

Г своя автобіографія – *моя автобіографія*

12. НЕПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполучу в рядку

А подальше майбутнє – *подальше життя*

Б моє власне життя – *моє особисте життя*

В місцевий абориген – *місцевий житель*

Г адреса проживання – *домашня адреса*

13. НЕПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполучу в рядку

А адреса проживання – *домашній адрес*

Б попереду лідирує – *знаходиться попереду*

В унікальний раритет – *унікальна річ*

Г патріот Батьківщини – *відданий Батьківщині*

14. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено речення в рядку

А Журналісти виявили реальні факти розкрадання гуманітарної допомоги.

Б Доповідач запитав незручне для мене запитання.

В 3 березня місяця внутрішньо переміщені особи регулярно отримують виплати від держави.

Г Численні відвідувачі музею уважно слухали екскурсовода.

15. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено речення в рядку

А. Про звільнення з роботи працівника варто попередити заздалегідь.

Б Закон життя один – вірно служити Батьківщині.

В У променях сонця блищать на асфальті атмосферні опади.

Г Студент вірно й правильно відповів на всі питання екзаменаційного білета.

МІЖМОВНІ ОМОНІМИ

Омоніми – слова, які збігаються у звучанні й на письмі, але мають різні, не пов'язані між собою, лексичні значення:

мул – відкладення на дні водоймища; **мул** (латин.) – домашня тварина;

клуб – летюча маса диму, пари; **клуб** – частина тіла людини або тварини; **клуб** (англ.) – культурно-освітня організація;

метр (грец.) – одиниця довжини, віршовий розмір; **метр** (фр.) – вчитель, вихователь, шаноблива назва людини.

Неповні лексичні омоніми поділяють на **омоформи**, **омофони** й **омографи**.

Омоформи (графічні омоніми) – слова, які належать до різних частин мови, звучать і пишуться однаково лише в окремих граматичних формах: *поле* – іменник (*широке поле*) і *поле* – дієслово 3-ї особи (*поле бур'ян*).

Омофони – (фонетичні омоніми) – слова, які однаково вимовляються, але пишуться по-різному: *це глина* – *цеглина*, *роман* – *Роман*, *томати* – *то мати*.

Омографи – слова, які однаково пишуться, але вимовляються по-різному (мають різний наголос і різне значення): *лУпа* (збільшувальне скло) – *лупА* (рогові лусочки); *мАла* (дієслово) – *малА* (прикметник).

Омоніми потрібно відрізняти від багатозначних слів. Багатозначні слова мають спільний елемент: *голова* людини, *голова* правління, *голова* колони. Тут «*голова*» – той, що думає, керує, перебуває попереду.

Міжмовна омонімія – взаємодія близькоспоріднених мов, сплутування однакових за звучанням слів, що позначають різні поняття в різних мовах. Наприклад, *наглий человек* (рос.) – *нахабна людина* (укр.); *наглий випадок* (укр.) – *неожиданный случай* (рос.). Однаковість (чи приблизна однаковість) звучання слів в українській та російській мовах створює проблему правильного слововживання, є причиною двозначних ситуацій.

УКР. – РОС.

баня – купол
брак – нехватка
вік – возраст
гарбуз – тыква
глуна ніч – глубокая ночь
гребля – плотина
довгий – длинный
город – огород
дивитися – смотреть
довгий – длинный
другий – второй
жалоба – траур
заклад – заведение
згубити – потерять
злодій – вор
краватка – галстук
крильце – крылышко
краси – широкие поля
лаяти – ругать
луна – эхо
наглий – неожиданный
неділя – воскресенье
облік – учет
пил – пыль
пильний – внимательный
письменний – грамотный
підписка (про невіжд) –
подписка
повістка (в суд) – повестка
поперек – поясница
рибалка – рыбак
світ – мир
справа – дело

РОС. – УКР.

баня – лазня
брак – шлюб
век – століття
арбуз – кавун
глуная (-ый) – дурна (-ий)
гребля – веслування
долгий – тривалий, довгий
город – місто
дивиться – дивуватися
долгий – тривалий
другой – інший
жаЛоба – скарга
закЛАд – застава
сгубить – занепасти
злодей – лиходій, злочинець
кровать – ліжечко
крыльцо – ганок
крысы – пацюки
лаять – гавкати
луна – місяць
наглый – нахабний
неделя – тиждень
облик – зовнішність
пыл – запал, завзяття
пыльный – запорошений
письменный – письмовий
подписка (на газеты) – пе-
редплата
повестка (дня) – порядок
денний
поперек – упоперек
рыбалка – риболовля
свет – світло

<i>стать</i> – пол	<i>справа</i> – праворуч
<i>час</i> – время	<i>стать</i> – стати
<i>челюсті</i> – устье печи	<i>час</i> – година
<i>чинити</i> – совершать, оказывать сопротивление	<i>челюсти</i> – щелепи
<i>чоловік</i> – муж, мужчина, человек	<i>чинить</i> – лагодити, діяти
<i>шар</i> – слой	<i>человек</i> – людина, чоловік
	<i>шар</i> – куля

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

**1. Порівняйте словосполучки в парі, зретагуйте непра-
вильні.**

Орати землю – голосно орати; станьте справа – добра справа; позолочені бані – був у бані; лаяти дитину – собаки лають; чинити стільчик – чинити опір; шар крему – земний шар; займатися греблею – гатити греблю; відкривати квартиру – відкривати Америку; являється уві сні – являється мені братом; писемна пам'ятка – писемна людина; стать чоловіча – гарна стать у чоловіка; пильний стіл – пильний учень; наг-
ла звістка – нагла людина; написати жалобу – бути в жалобі;
лист паперу – службовий лист; підписка про невіїзд – підпис-
ка на газети.

**2. До наведених слів доберіть омоніми, попарно за-
пишіть їх, складіть з ними словосполучення за зразком.**

Зразок: забагато їжі – за багато років; рідна мати (ім.) – мати (дієсл.) силу.

Зате – _____
 додому – _____
 убік – _____
 удень – _____
 гірка – _____
 жили – _____
 на березі – _____
 на став – _____
 атлас – _____

переїзд – _____
насип – _____
прозорі – _____
війни – _____
сонце – _____
вікторія – _____

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Омоніми є в рядку

- А золоті руки, золотий перстень
- Б грає море, грає на гармошці
- В цвіт яблуні, цвіт нації
- Г журавлиним ключем, відімкнути ключем

2. Омоніми є в рядку

- А лава підсудних, вулканічна лава
- Б йти дорогою, купив дорого
- В футбольне поле, пшеничне поле
- Г молочна каша, молочні береги

3. Омоніми є у всіх рядках, ОКРІМ

- А баня (купол) – баня (лазня)
- Б оселедець (риба) – оселедець (чуб)
- В поле (простір) – поле (дія)
- Г пара (стан води) – пара (двоє)

4. Омоніми є у всіх рядках, ОКРІМ

- А туш (музичний супровід) – туш (фарба)
- Б криси (пацюки) – криси (краї капелюха)
- В бал (танцювальний захід) – бал (одиниця виміру)
- Г стан (тулуб) – стан (стоянка)

5. НЕМАЄ лексичної помилки в обох словосполученнях рядка

- А відкрити фестиваль, відкрити планету
- Б заказати туди дорогу, заказати товар
- В вітальний адрес, домашній адрес
- Г річний вокзал, річний транспорт

6. НЕМАЄ лексичної помилки в обох словосполучах рядка

- А приказувати щось зробити, приказувати слова пісні
- Б доказати теорему, доказати казку
- В лист паперу, рекомендований лист
- Г потяг до навчання, товарний потяг

7. НЕМАЄ лексичної помилки в обох словосполучах рядка

- А гладити білизну, гладити кішку
- Б призвести до перемоги, призвести до війни
- В сходова клітка, клітка для тварини
- Г підписка про невиїзд, підписка на газети

8. Лексичну помилку ДОПУЩЕНО в рядку

- А витати у хмарах
- Б болить поясниця
- В орати плугом
- Г являтися уві сні

9. Лексичну помилку ДОПУЩЕНО в рядку

- А відчинити квартиру
- Б одягти краватку
- В закласти майно
- Г тамувати спрагу

10. Лексичну помилку ДОПУЩЕНО в рядку

- А смачне блюдо
- Б глупа ніч
- В нагла звістка
- Г лягати невістку

11. ПРАВИЛЬНУ словосполучку наведено в рядку

- А виключити світло
- Б включити до порядку денного
- В включити мотор
- Г заключити договір

12. ПРАВИЛЬНУ словосполучку наведено в рядку

- А чоловічі якості
- Б спортивна рибалка

В домашні криси

Г підписка про невиїзд

13. ПРАВИЛЬНУ словосполучу наведено в рядку

А відкривати двері

Б відкривати книжку

В відкривати очі

Г відкривати рахунок

14. ПРАВИЛЬНУ словосполучу наведено в рядку

А приймати участь

Б приймати гостей

В приймати заходи

Г приймати до уваги

15. Виділене слово ВЖИТО у властивому йому лексичному значенні в реченні

А *Священна клятва наших воїнів – **вірно** служити своїй Батьківщині.*

Б *На всі питання екзаменаційного білета студент відповів **вірно**.*

В *Я зробив **вірний** вибір, обравши професію лікаря.*

Г *Ворог здається в полон: не хоче йти на **вірну** смерть.*

ВИБІР ПРИЙМЕНИКА

Прийменник – це службова частина мови, яка виражає залежність іменника, займенника і числівника від інших слів у словосполученні та реченні.

Службова роль прийменників полягає в розрізненні значень відмінкових форм: прийменники *внаслідок, з приводу, з нагоди, з метою, в інтересах, відповідно до, залежно від, протягом* (чого?) – уживаються з родовим відмінком; *зважаючи на, з огляду на, через* (що?) – зі знахідним відмінком; *у зв'язку з, порівняно з, згідно з* (чим?) – з орудним відмінком.

Вибір прийменника в українській мові зумовлений:

- необхідністю підкреслити певний відтінок думки, надати тексту певного стилістичного забарвлення;
- мовною традицією (милословністю);
- конкретним текстом (лексико-граматичними зв'язками окремих слів, які сполучаються).

Позиційні чергування прийменників у – в; з – із - зі (зо)

Варто пам'ятати про таку особливість української мови, як позиційні чергування прийменників *у – в; з – із - зі (зо)*, пов'язані з милословністю. У цих чергуваннях голосний звук **у** та звукосполучення **із, зі (зо)** вживаються для уникнення збігу важких для вимови приголосних, а приголосні **в, з** – для уникнення збігу голосних (пріоритетним є усунення збігу голосних).

Прийменник у вживається:

- між приголосними: *узяв у дівчини, пішов у кіно;*
- перед приголосними на початку речення: *У магазині людно.*
- після паузи (розділового знака) перед приголосним: *Дитина – у плач. Володимире, у тебе є світло?;*
- між голосним і приголосним та завжди перед **в, ф, льв, св, тв, хв** тощо: *виглянув у вікно, у хвилини тривоги, зайшла у свій кабінет, спитала у фотографа, була у Львові.*

Прийменник **в** уживається:

– між голосними: *бачила в озері, вдома в Ольги*;
– після голосного перед приголосним (крім **в, ф, льв, св, хв** та ін.): *зайшли в ліс, думки в голові*; але: *побачила у вікні, запитала у своїх*.

– перед голосним на початку речення: *В олімпіаді з української мови здобув перемогу. В оселі тихо.*

Уживання прийменників **з, із, зі (зо)**

Прийменник **з** уживається перед словом, що починається на голосний: *вийшов з автомобіля; узгодив з орендарем* та перед приголосним (крім **с, ш**): *одна з них; студент з Миколаєва*; але: *вийшов зі школи* (перед двома приголосними).

Прийменник **із** уживається між приголосними (переважно перед **з, с, ц, ч, ш, щ**): *із сиром пироги; взяв із шафи; разом із читачами; приїхав із Сум*.

Прийменник **зі** вживається перед сполученням приголосних, серед яких є **з, с, ц, ч, ш, щ**: *зустрівся зі спортсменами; приїхав зі Сходу; прийшов зі школи*.

Прийменник **зо** (фонетичний варіант **зі**) вживається із числівниками **два, три** та займенником **мною**: *зустрівся зо (зі) мною; разів зо два*.

Основні рекомендації щодо вживання прийменника **по**

Прийменник **по** в українській мові вимагає після себе місцевого або знахідного відмінків.

Вибираючи прийменник, слід пам'ятати про певне стилістичне та семантичне забарвлення, наприклад: *йти по воду* (принести води) чи *йти за водою* (у напрямку течії); *йти по лікаря* (викликати його) чи *йти за лікарем* (до його кабінету).

Для того, щоб уникнути помилок у вживанні прийменників в українській мові, слід скористатися поданими нижче рекомендаціями, вивчити й запам'ятати усталені прийменникові конструкції:

1. Для вказівки на простір, поверхню:

- безприйменникові конструкції (*по полю – полем*);
- прийменник **по** (*по обидва боки*).

2. Напрямок, межі дії:

- безприйменникові конструкції (цілими днями);
- прийменники **по, за, у, уздовж** (по слідах; за течією; у напрямку; уздовж берега).

3. Час, термін:

- безприйменникові конструкції (ночами);
- прийменники **по, після, у(в), на, до** (по обіді, після обіду; у свята, на свята).

4. Для позначення кількості:

- прийменники **по** (по 5 балів кожному, підходьте по одному).

5. Для позначення мети:

- прийменник **по, у (в), для**, (ходити по гриби; у службових справах; комісія для складання).

6. Для позначення причини (у результаті чого-небудь):

- прийменники **за, по, завдяки, через** (за інерцією; по змозі; завдяки знайомству; через помилку).

7. Для позначення об'єктних відношень (по відношенню до чогось):

- прийменники **за, по, з (із), на, щодо** (працювати за планом; передати по радіо; дослідження з фізики; знати на вигляд).

Відхилення у вживанні прийменника по

великий по обсягу – великий за обсягом

заходи по забезпеченню – заходи щодо (для) забезпечення

змагання по волейболу – змагання з волейболу

мешкаю по вулиці – мешкаю на вулиці

називати по прізвищу (по імені) – називати на прізвище (на ім'я)

не по прямому призначенню – не за прямим призначенням

план по продажу сировини – план продажу сировини

пливти по течії – пливти за течією

по аналогії з – за аналогією з

по виду молодий – на вигляд молодий

по вашій вині (ініціативі) – з *вашої* вини (ініціативи)
по вихідних днях – у *вихідні* дні
по власній волі – з *власної* волі
по всіх напрямках – у *всіх* напрямках
по всіх правилах – за *всіма* правилами
по днях (по вечорах) – *днями* (вечорами)
по дорученню (по вказівці) – за *дорученням* (за *вказівкою*)
по замовленню – на *замовлення*
по закону (по наказу, по договору) – за *законом* (за *наказом*, за *договором*)
по заявках – *відповідно до* заявок
по наших підрахунках – за *нашими* підрахунками
по нашій ініціативі – з *нашої* ініціативи
по недбалості – *через* недбалість
по непорозумінню – *через* непорозуміння
по пошті – *поштою*
по службових справах – у *службових* справах
по смаку – на *смак*
по травень включно – до *травня* включно
по поверненні (по прибутті) – *після* повернення (*після* *прибуття*)
по схемі – за *схемою*
по тій причині – з *тієї* (тої) причини
по хворобі – *через* хворобу
по цілим дням – *цілими* днями
працюють по багато років – *працюють* багато років
раз по раз – *раз у раз*, *щоразу*
реферат по темі – *реферат* на тему
спеціаліст по медицині – *фахівець* з медицини

Уживання прийменника при в українській мові

Прийменник **при** вживають у конструкціях, які вказують на: близькість до якогось предмета (*при хаті, при самій річці, при долині куц калини*); належність до певного складу, до когось (*представництво України при ЄС, свої думки тримати при собі*).

В українській мові є різноманітні можливості, не змінюючи значення та не дублюючи російськомовні конструкції з прийменником **при** (*при нападі, при аналізі*), передати правильно зміст за допомогою різних прийменників (**біля, коло, край, за, під час, у разі**), за допомогою сполучень дієприслівникового звороту чи шляхом розгорнутих конструкцій:

при мені – *поруч зі мною*

при гучних оплесках – *під гучні оплески*

при виконанні службових обов'язків – *під час виконання службових обов'язків*

при нападі – *під час нападу*

при першій можливості – *як тільки випаде нагода*

при наявності – *за наявності*

при участі (умові) – *за участі (умови)*

при температурі – *за температури*

при всіх наших зусиллях – *попри всі наші зусилля*

при аналізі подій – *аналізуючи події*

при необхідності – *за потреби*

при підтримці народу – *за підтримки народу*

при цьому всьому – *попри те все*

при розгляді справи – *розглядаючи справу*

при прийнятті рішення – *приймаючи рішення*

при оцінці ситуації – *оцінюючи ситуацію*

при призначенні на посаду – *призначаючи на посаду*

при бажанні – *бажаючи, за бажанням*

Приклади найбільш уживаних прийменникових конструкцій в українській мові

У (В): у службових справах, у вихідні, в усіх напрямках, у міру можливості, у сусідстві, перейти адицину.

З (ІЗ, ЗІ): фахівець з медицини (із соціальної роботи), курс лекцій з інформатики (зі спецдисциплін), посібник з української мови (зі швидкочитання), змагання з волейболу (зі стрільби), олімпіада з історії (із соціології), відрахування з університету (зі школи), з ініціативи, з потреби, з усього вид-

но, з нагоди свята, промова (нарада) з питань виробництва, з багатьох (технічних) причин, з примусу, з приводу, знати з газет (з власного досвіду).

ЗА: за свідченням очевидців, за власним бажанням, за місцем проживання, проживати за адресою, за дорученням (наказом, законом, вказівкою, правилами тощо), менеджер за професією, за освітою, за спеціальністю (фахом), за звичкою, за нашими підрахунками (здібностями), звертатися за телефоном, готувати за рецептом, вітер три метри за секунду.

ДЛЯ: курси для вивчення мов, книга для записів, комісія для складання актів (приймання іспитів), заходи для порятунку, засоби для миття.

НА: на замовлення (вимогу, пропозицію, прохання, запрошення), звернутися на адресу, мешкати на вулиці, називати на ім'я (прізвище), на наш розсуд, реферат (повідомлення) на тему, хворіти на коронавірус (грип), алергія на шерсть.

ПІСЛЯ: після одержання (чогось), після повернення (прибуття), після розгляду (чогось), після виконання.

ПО: черговий по району, наказ по відділенню, відпустка по догляду за дитиною, виконати по можливості (по змозі), йти по воду (по гриби, по рибу, по молоко), трансляція по телебаченню, отримати по подарунку (по 10 балів), колега по кафедрі, їздити по містах (по селах, по вулицях, по полях), йти по слідах, відпочити по обіді, читати по складах, поратися по господарству.

ПРОТИ: гладити проти шерсті, плисти (пливти) проти течії, стояти проти гори, воювати проти Росії, у ніч проти Нового року, голосували проти ночі, ліки проти ревматизму.

ЧЕРЕЗ: через недбальство, через непорозуміння, через брак засобів, через хворобу, через технічні причини.

БЕЗПРИЙМЕННИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ: їхати автобусом (маршруткою), їхати вулицею (містом, селом, полем), надіслати поштою, спускатися сходами, деякою мірою, оплатити проїзд (рахунок), електронною поштою, щотижня (щопонеділка), цілими днями, читати (говорити) українською мовою.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

– ПРАВИЛЬНО говорити «*в Україну*», «*в Україні*», оскільки йдеться про державу, а не територію. Так само говоримо «*в Європу*», «*в Європі*», бо сполучення з прийменником *в* (*у*) вживається на означення великого простору, а не частини цього простору.

– ПОТРІБНО розрізняти похідні прийменники та форми повнозначних слів (з прийменниками та без), від яких вони походять. Орієнтуватися потрібно на значення: *Україна* – *багатий край* (іменник) – *Край* (прийменник) *села видніється хатинка*. *Навколо* (прислівник) *стояла тиша*. – *Навколо* (прийменник) *нашого будинку ростуть куці троянди*.

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. З наведеними словами утворіть стандартні словосполучки з прийменниками.

Зразок: проживати, вулиця – *проживати на вулиці*.

Мати, мета – _____.

Відповідно, закон – _____.

Лікар, професія – _____.

Взяти, увага – _____.

Згідно, інструкція – _____.

Заслуговувати, увага – _____.

Ставити, мета – _____.

Відпустка, хвороба – _____.

Помилитися, незнання – _____.

Промова, питання – _____.

Помилка, вимова – _____.

Іспит, мова – _____.

Заходи, порятунок – _____.

Відрахування, школа – _____.

Лекція, тема – _____.

Відсутній, хвороба – _____.

Війна, Україна – _____.

Звертатися, адреса – _____.

Курсова, тема – _____.
Їхати, проспект – _____.
У ніч, Новий рік – _____.
Догляд, дитина – _____.

2. Зредагуйте прийменникові конструкції.

Працювати по сумісництву, перейшло по спадку, по справам служби, згідно наказу директора, жити по закону, відсутній по хворобі, за нашим проханням, по місцю роботи, працювати по контракту, рекомендації по застосуванню, по всім питанням, при несприятливих умовах, по електронній пошті, відповідно ухвали, оплатити за навчання, по мірі можливостей, до сих пір, у найближчому часі, іти на спад, в сьомій годині, по непорозумінню, по прибутті потяга, по технічним причинам, називати по імені, говорити на українській мові, при необхідності, при нападі, алергія від пуху, ліки від алергії, прийти під ніч, по недбалості, змагання по волейболу, при виконанні доручення, по червень включно, менший нього, вступати в університет.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Доберіть з кожного рядка один із варіантів ПРАВИЛЬНОГО вживання прийменника.

А Мій колега повернувся 1 (з) 2 (зі) відпустки.

Б Вітер налетів 1 (із) 2 (зі) сходу.

В Після закінчення університету я повернуся 1 (у) 2 (в) село.

Г Ми ходили 1 (по) 2 (за) ягоди (ягодами).

2. ПОРУШУЮТЬ милозвучність української мови вживання прийменників У та В у рядку

А сидів у класі

Б зайшла у фотоательє

В проживаю у Львові

Г працюю у театрі

3. ПОРУШУЮТЬ милозвучність української мови вживання прийменників У та В у рядку

А заплела у волосся

Б приїхала в Острог

В побачила в фільмі

Г буває різне в житті

4. ПРАВИЛЬНО вжито прийменники в обох словосполуках рядка

А повідомити по радіо, говорити на українській мові

Б за світовими стандартами, ходити по воду

В товариш по школі, згідно наказу

Г залучати до роботи, іти за грибами

5. ПРАВИЛЬНО вжито прийменники в обох словосполуках рядка

А занести до протоколу, відповідно з наказом

Б вступити в інститут, називати на ім'я

В у знак поваги, не дивлячись на обставини

Г за два метри від мене, через хворобу

6. ПРАВИЛЬНО вжито прийменники в обох словосполуках рядка

А у його присутності, за умови збереження

Б підручник з фізики, вибір по списку

В інженер по фаху, при зачинених дверях

Г контрольна по історії, на знак згоди

7. ДОПУЩЕНО ПОМИЛКИ у вживанні прийменників у рядку

А по недбалості, по свідченню очевидців

Б після підписання договору, у службових справах

В по столовій ложці в день, працювати за сумісництвом

Г за моїм дорученням, комісія в справах молоді

8. ДОПУЩЕНО ПОМИЛКИ у вживанні прийменників у рядку

А підручник з мови, згідно з наказом

Б прийти у справі, приїхати до Києва

В покласти до кишені, відповідно до розпорядження

Г по завершенні роботи, зустрілися по обіді

9. Виділене слово є прийменником і його слід писати ОКРЕМО в реченні

А *На/дворі* стемніло.

Б *На/дворі* нашого будинку багато дерев.

В У/перше Росію відкрито назвали терористкою.

Г В/наслідок аварії сталася пожежа на АЕС.

10. ПРИЙМЕННИКИ вжито в рядку

А крізь туман, край берега

Б дуже швидко, майже написав

В мов зіронька, ледь жевріє

Г ніби полегшало, завжди був поруч

11. НЕПРАВИЛЬНО вжито прийменник ЧЕРЕЗ у рядку

А спізнитися *через* сімейні обставини

Б помилитися *через* незнання правил

В переїхали *через* мою ініціативу

Г звільнили *через* непорозуміння

12. НЕПРАВИЛЬНО вжито прийменник ЗА в рядку

А називати *за* прізвищем

Б робота *за* сумісництвом

В *за* власним бажанням

Г *за* моїми відомостями

13. ПРАВИЛЬНО вжито прийменник ПО в реченні

А *По* сусідству з нами живуть винороби.

Б Мати ще й досі порається *по* господарству.

В Купила товар *по* собівартості.

Г Була відсутня на зборах *по* хворобі.

14. ПРАВИЛЬНО вжито прийменник ПО в реченні

А Працюю *по* спеціальності на машинобудівному заводі.

Б Віднедавна живу *по* вулиці Богдана Хмельницького.

В *По* результатах олімпіади я посіла перше місце.

Г Люблю з друзями гуляти *по* Києву.

15. Знайдіть П'ЯТЬ прийменникових конструкцій, які потребують редагування.

1. Залишити під питанням. 2. На наступний день. 3. П'єса по роману. 4. Через недбалість. 5. На всякий випадок. 6. Працювати по схемі. 7. Наказ по кафедрі. 8. Гурток для вивчення фольклору. 9. Менеджер за фахом. 10. Заснути під ранок.

СУРЖИК

Суржик – елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без дотримання норм літературної мови (нечиста мова, калька, мовний покруч).

Первісно термін «суржик» прийнято вживати щодо змішування української та російської мов. Під багаторічним впливом російської мови частина її слів та синтаксичних конструкцій у буквальному перекладі активно перейшла в україномовне середовище. Проте українська мова має власні традиції та правила вживання слів, побудови словосполучень та речень.

Спілкування суржилом значно спотворює інформацію, оскільки мовець у цьому випадку може вживати слово чи синтаксичну конструкцію в лише йому відомому значенні та ще й у формі, яка не відповідає загальноприйнятим граматичним нормам української літературної мови. Отож порозумінню суржик не сприяє, а лише показує низьку культуру спілкування.

Калька *Правильний варіант*

А

автопогружчик – *автонавантажувач*

а іменно – *а саме*

Б

багаточисленний – *численний*

банкрот – *банкрут*

бастувати – *страйкувати*

безграмотна людина – *неграмотна людина*

безналічний – *безготівковий*

без толку – *даремно, марно, без пуття*

безумний – *божевільний, скажений*

битком набитий – *переповнений*

бігло ознайомитися – *побіжно ознайомитися*

бігло читати – *швидко читати*

біжучий рядок – *рухомий рядок*

бувший – *колишній*

бувший у користуванні – *уживаний*

В

взамін – *замість*

визивати – *викликати*

виключати світло – *вимикати світло*

винести подяку – *скласти подяку*

виносливий – *витривалий*

винуватий – *винний*

виписка газет (журналів) – *передплата газет (журналів)*

висказуватися – *висловлюватися*

відказуватися – *відмовлятися*

відкривати книжку (зошит) – *розгортати книжку (зошит)*

відкрити двері (вікно, квартиру) – *відчинити двері (вікно, квартиру)*

відкритка – *листівка*

відложити справи – *відкласти справи*

відмінити – *скасувати*

відноситися легковажно – *ставитися легковажно*

відповідно наказу – *відповідно до наказу*

відчислення – *відрахування*

вірна думка – *слушна думка*

вірна смерть – *неминуча, видима смерть*

вірний результат (переклад) – *правильний результат (переклад)*

вірний спосіб – *надійний спосіб*

включати світло – *умикати світло*

включати в список – *вносити до списку*

вмішуватися – *втручатися*

в останній раз – *востаннє*

вроді – *ніби, на зразок*

все рівно – *байдуже, однаково*

всього доброго – *на все добре*

Г

глиба – *брила*

глибиною – *завглибишки*

головокружіння – *запаморочення*
гражданський одяг – *цивільний одяг*
громадянський брак – *цивільний шлюб*
грузити – *вантажити*

Д

давати добро – *схвалювати, підтримувати*
давати клятву – *присягати*
давати показання – *свідчити*
даром – *даремно, задурно*
два роки назад – *два роки тому*
денна виручка – *денний виторг*
день за днем – *день у день*
диктовка – *диктування*
діватися – *щезати, зникати*
діюче законодавство – *чинне законодавство*
для наглядності – *для унаочнення (увиразнення)*
добавити – *додати*
добитися результатів – *домогтися (досягти) результатів*
договоритися – *домовитися, дійти згоди*
доказувати теорему – *доводити теорему*
дома – *вдома (удома)*
дорога ціна – *висока ціна*
досита – *вволю, досхочу*
до цих пір – *досі*
другим разом – *іншим разом*
другими словами – *інакше кажучи, іншими словами*
друг друга знати – *один одного знати*
дуже досконально – *дуже ретельно*

Є

єдинокдушно – *одностайно*
є смисл – *є рація, є сенс*

Ж

жалітися – *скаржитися*
жалоба – *скарга*

жарений – *смажений*
жати (на кнопки) – *тиснути (на кнопки)*
живописний край – *малювничий край*
жила площа – *житлова площа*
жодним чином – *аж ніяк*
жорсткий контроль – *суворий контроль*
жорсткі рамки – *вузькі рамки*

З

забастовка – *страйк*
завернути в бумагу – *загорнути в папір*
завідуючий кафедрою – *завідувач кафедри*
завірити підпис – *засвідчити підпис*
задіяти до роботи – *залучити до роботи*
заказати товар – *замовити товар*
заказний лист – *рекомендований лист*
заклучення – *висновок, закінчення*
заклучити договір – *укласти угоду (договір)*
закупка продуктів – *закупівля продуктів*
закупочний – *закупівельний*
закрити очі – *заплющити очі*
залишити в спокої – *не турбувати, дати спокій*
залог успіху – *запорука успіху*
заложити майно – *закласти майно*
замешкатись – *забаритись*
западня – *пастка*
заслугове уваги – *вартий уваги*
заставляти (вчитися) – *примушувати (вчитися)*
зверх норми – *понад норму*
згідно розкладу – *згідно з розкладом*
здача з суми – *решта*
з достоїнством – *з гідністю*
зйомка – *знімання, фільмування*
з кожним роком – *щороку*
знаходиться в небезпеці – *бути в небезпеці*

І

ігровий – *гральний*
іменно так – *власне так*
існуюча криза – *сьогоднішня (сучасна), теперішня криза*
існуючий закон – *чинний закон*
ітого – *разом*

К

капризний – *вередливий*
ключове (завдання) – *головне, важливе (завдання)*
кожний раз – *щоразу*
копірка – *калька*
користуватися повагою (попитом) – *мати повагу (попит)*
крайні міри – *надзвичайні заходи*
кращі з кращих – *найкращі з-посеред інших, перші серед найкращих*
круглодобово – *цілодобово*

Л

ладити між собою – *жити в згоді (без чвар)*
лишати слова – *позбавляти слова*
лишні клопоти – *зайві клопоти*
лісополоса – *лісосмуга*
любий – *будь-хто, будь-який*
любою ціною – *за всяку ціну*
льоти – *пільги*

М

мельком – *побіжно, між іншим*
минулорічний – *торішній*
міроприємство – *захід, справа*
мішає працювати – *заважає працювати*
мнима угода – *фіктивна (нереальна) угода*
мова йде – *йдеться (про щось)*

Н

навик, навики – *навичка, навички*
на даний час – *на зараз, на сьогодні*

на днях – *цими днями*
на дому – *вдома*
на заключення – *на закінчення, наприкінці*
на зворотній стороні – *на звороті*
нанести шкоди – *завдати шкоди*
на перших порах – *спочатку*
напор води – *тиск води*
направляти – *скеровувати, спрямовувати*
напролом – *пробоєм*
на протязі тижня (року) – *упродовж, протягом тижня (року)*
не віриться – *не ймемо віри*
невпопад говорити – *не до ладу (не до речі) говорити*
невнятно говорити – *невиразно, незрозуміло говорити*
не в силі – *нам не під силу, нам не сила*
не грає ніякої ролі – *не має ніякого значення*
нема смислу – *нема (немає) рації (сенсу)*
не мати відношення до справи – *не стосуватися справи*
не можна обійти мовчанням – *не змовчати*
не по собі – *ніяково, незручно*
носить прізвище чоловіка – *має прізвище чоловіка*

О

обезболюючі засоби – *знеболювальні засоби*
об'єм товару – *обсяг товару*
область застосування – *сфера застосування*
область освіти – *сфера, царина освіти*
область грудей – *ділянка грудей*
обнищання – *зубожіння*
об'ява – *оголошення*
один і той же – *той самий*
одобрити – *схвалити*
одуматись – *схаменутися, отямитися*
озаглавити – *назвати*
освоїтися – *призвичаїтися, звикнути до...*
оточуюче середовище – *навколишнє середовище, довкілля*

П

переключатель – *перемикач*

переписка – *листування*

перетворювати в життя – *втілювати в життя*

першим ділом – *насамперед, передусім, щонайперше*

під кінець – *наприкінці, наостанку*

піднімати проблему – *порушувати проблему*

підписатися на газету (журнал) – *передплатити газету (журнал)*

підростаюче покоління – *юнь, молодь*

підходящий – *відповідний, слушний, придатний*

під стать – *до пари*

плодотворний – *плідний*

повальний – *суцільний, поголовний*

повинуватися – *коритися (кому), слухати (кого)*

повістка дня – *порядок денний*

подавляюча кількість – *переважна кількість*

подоходний податок – *податок з прибутку, прибутковий податок*

покупка товару – *купівля товару*

получати – *отримувати, одержувати, діставати*

по можливості – *якщо можливо*

по необхідності – *з (конечної) потреби*

попередити пожежу (хворобу) – *запобігти пожежі (хворобі)*

порядка сорока осіб – *приблизно сорок осіб*

поставляти товар – *доставляти, постачати товар*

постановка питання – *підхід до питання*

посторонній – *сторонній*

поступати – *вступати (до вузу), чинити (благородно), надходити (про товар)*

по тій причині – *тому, через те*

по цьому поводу – *з цього приводу*

почасовий – *погодинний*

признати недійсним – *визнати недійсним*

прийомна – *приймальня*
приймати до відома – *брати до відома*
приймати до уваги – *брати до уваги*
приймати міри – *вживати заходів*
приймати резолюцію – *ухвалити резолюцію*
приймати участь – *брати участь*
прийти до висновку – *дійти висновку, зробити висновок*
прикласти зусиль – *докласти зусиль*
приносити вибачення – *просити вибачити, перепрошувати*
приносити шкоду – *завдавати шкоди*
при першій можливості – *при першій нагоді*
присядьте – *прошу сідати, сідайте*
приходить на думку – *спадає на думку*
приходиться працювати – *доводиться працювати*
простиратися – *тягнутися, сягати*
простіше всього – *найпростіше*
профсоюзний білет – *профспілковий квиток*

Р

рахувати, що – *вважати (гадати, думати, міркувати), що*
ричаг – *важіль*
рідко траплятися – *зрідка траплятися*
рішаючий – *вирішальний*
рішити задачу – *розв'язати задачу*
розвісний – *на вагу*
розкрити книгу – *розгорнути книгу*
розмова продовжується – *розмова триває*
рознічна ціна – *роздрібна ціна*
рослинне масло – *рослинна олія*
руль – *кермо*
ряд питань – *низка питань*

С

саме головне (важливе) – *найголовніше, найважливіше*
саме по собі – *само собою*
самий необхідний – *конче потрібний*

скорий поїзд – *швидкий поїзд (потяг)*
слідуючий місяць – *наступний місяць*
слідуючі проблеми, факти – *такі (отакі) проблеми, факти*
соціальне положення – *соціальне становище*
співпадати – *збігатися*
співставляти – *порівнювати, зіставляти*
співшукач (наукового звання) – *пошукувач, здобувач*
сплошний – *суцільний*
ставити до відома – *доводити до відома*
ставити на голосування – *виносити на голосування*
ставити намет – *розбивати намет*
ставити на стіл (страви) – *подавати на стіл*
строїтися в шеренгу – *шикуватися в лаву*

Т

тайно – *таємно*
так як – *тому що*
тим не менше – *однак, проте, а також*
товщиною – *завтовшки*
тоже – *також, теж*
точно такий – *такий самий*

У

у більшій мірі – *більшою мірою*
у більшості випадків – *здебільшого*
у даний момент – *у цей момент*
у двох словах – *двома словами*
у деякій мірі (певній, значній) – *деякою мірою (певною, значною)*
у залежності від – *залежно від*
узяти себе в руки – *опанувати себе*
у кінці кінців – *врешті-решт, кінець кінцем*
у міру можливостей – *на скільки можливо*
у молоді роки – *замолоду*
у найближчий час – *найближчим часом, незабаром, невдовзі*
у першу чергу – *насамперед, передусім*

у порядку виключення – як виняток
у минулому році – *торік*
у свою чергу – *і собі, зі свого боку*
у той день – *того дня*
у той час як – *тоді як*
у цьому відношенні – *з цього погляду, з цієї точки зору*
у цьому році – *цього року*
учбовий – *навчальний*

Х

халатне ставлення – *недбале ставлення*
хворий грипом – *хворий на грип*
хресні батьки – *хрещені батьки*

Ц

цвітуть дерева – *квітнуть дерева*
ціла Україна – *вся Україна*
цілий день – *весь день*
ціленаправлено – *цілеспрямовано*

Ч

через годину прийду – *за годину прийду*
честь і хвала – *хвала і шана*
читати про себе – *читати подумки (у думці, у думках)*
чуть не – *мало не*
чуть-чуть – *ледь-ледь, трішки, трішечки, мало*

Ш

шарикова ручка – *кулькова ручка*
швидше всього – *найшвидше*
шуткувати – *жартувати*

Щ

щасливчик – *щасливець*
ще би – *ще б пак*
що б там не сталося – *хай там що, хай що буде*

Я

язка обов'язкова – *присутність обов'язкова*
являтися (являється) студентом – *бути (є) студентом*

явна помилка – *очевидна помилка*
як можна швидше – *якнайшвидше*
як ні в чому не бувало – *наче нічого й не було*
як попало – *абияк*
як правило – *як водиться, як заведено, як звичайно, переважно*

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Зредагуйте речення, поясніть характер помилок.

1. Підприємства поставляють товар по самим низьким цінам.
2. У даній науковій роботі я прийшов до слідуючого висновку.

3. У цьому році вчені нашого ЗВО проводитимуть багаточисленні дослідження.

4. Посібник вміщує теоретичний матеріал відповідно робочої учбової програми.

5. У найближчий час відбудеться нарада керівників учбових закладів для обговорення існуючих проблем в області освіти.

6. На виборних дільницях комісія зафіксувала ряд порушень.

7. На протязі навчання в університеті я являвся активним організатором культурно-масових міроприємств.

8. Першим ділом просимо прийняти до уваги наші жалоби і як можна швидше розв'язати дані проблеми.

9. До заяви додаються слідуючі документи: справка з місця роботи та копія воєнного білета.

10. Для рішення цього надскладного завдання треба примініти зовсім другий підхід.

11. У 2022 році завершив школу і пішов працювати почтальйоном.

12. Я рахую, що деякі робітники офісу повинні змінити на краще своє відношення до роботи.

13. Обласний виконавчий орган прийняв міри щодо заборони нелегальної торгівельної діяльності.

14. Наш директор плідотно працює на установу, користується авторитетом у колективі.

15. Через брак часу учні не виконали більшу половину задач по математиці.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку

- А участковий лікар
- Б смачне блюдо
- В подавати на стіл
- Г вмішуватись у справи

2. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку

- А домашній адрес
- Б шкідливі криси
- В ділянка грудей
- Г нагла людина

3. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку

- А майські свята
- Б думки збігаються
- В слідуюче питання
- Г шарикова ручка

4. Є лексична помилка в рядку

- А спадає на думку
- Б співставляти показники
- В віддавати перевагу
- Г виявляти увагу

5. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

- А відповідно до закону, згідно з наказом, купівля товару
- Б явка обов'язкова, халатне відношення, підбивати підсумки
- В прихована вада, укласти угоду, приймати участь
- Г відмикати світло, розгортати зошит, фізичний вишкіл

6. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

- А приймати участь, брати до уваги, вживати заходів
- Б відчиняти двері, відкрити рахунок, перебувати в укритті
- В набути досвіду, отримати освіту, одержати зарплату
- Г міжнародні відносини, відношення до роботи, стосунки

в колективі

7. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

А наступні міроприємства, докласти зусиль, виявляти увагу

Б на протязі дня, вести себе, у будь-якому випадку

В витратити час, оскаржити рішення, заключати договір

Г скласти подяку, досягати взаєморозуміння, брати за основу

8. НЕ потребує редагування речення в рядку

А Він сказав коротко: у двох словах.

Б Президент дав добро на підготовку проєкту указу про створення вільної економічної зони в Миколаєві.

В. Ми обов'язково здобудемо перемогу в цій війні.

Г Невірно прийняте директором рішення було обжаловане в суді.

9. НЕ потребує редагування речення в рядку

А У продаж поступив новий товар.

Б Сторони заключили договір оренди житла на один рік.

В З нагоди Дня міста було заплановано низку заходів.

Г Потяг далекого прямування йде без зупинок.

10. ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Вибачаюся за прикрі непорозуміння.

Б Потрібно вести здоровий спосіб життя.

В Кожен абітурієнт відповідально готується до вступних випробувань.

Г Я тривалий час працював агентом з реклами і продажу.

11. Не властиве українській мові й ПОТРЕБУЄ редагування ПЕРШЕ слово в рядку

А спошній, наступний

Б вирішальний, розвісний

В погодинний, профсоюзний

Г поголовний, подорожний

12. Не властиве українській мові й ПОТРЕБУЄ редагування ДРУГЕ слово в рядку

А озглавити, змовчати

Б залучити, обнародувати

В одуматися, являтися

Г заставляти, страйкувати

13. ПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполуку в рядку

А відповідно постанови – *згідно постанови*

Б вжити заходів – *вжити заходи*

В призвести до перемоги – *привести до перемоги*

Г завідуючий відділом – *завідувач відділом*

14. ПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполуку в рядку

А повістка денна – *повістка дня*

Б обезбоюючі засоби – *обезболювальні засоби*

В рішити задачу – *вирішити задачу*

Г вірна думка – *слушна думка*

15. ПРАВИЛЬНО зрадаговано словосполуку в рядку

А відкрити квартиру – *розкрити квартиру*

Б халатне відношення – *халатне ставлення*

В цілий день – *увесь день*

Г самий вірний – *самий правильний*

УСТАЛЕНІ СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ

Фразеологізми – це усталені вислови, крилаті слова, що виражають одне поняття і вживаються в мові як готова одиниця, наприклад: *грати першу скрипку – бути найголовнішою, найвпливовішою особою в якій-небудь справі.*

Фразеологізми охоплюють різні сфери життя, є активним засобом людського мислення. Вони роблять мовлення виразнішим, влучнішим, дотепнішим, надають йому емоційного забарвлення. Фразеологізми не мають правил, їх можна тільки запам'ятати і вживати відповідно до стилістичної мети.

Найуживаніші фразеологізми

бачити смаленого вовка – *бути обізнаним*
бити байдики (бомки) – *ледарювати*
бити в литаври – *торжествувати*
бити лихом об землю – *не журитися, не зважати на прикрі обставини*

блудити словами – *говорити без потреби, говорити нісенітниці*

брати на бога – *насміхатися*
брати на кпини – *глузувати*
брати ноги в руки – *тікати*
брати за зябра – *примушувати щось робити*
бути в бувальцях – *мати досвід*
важити головою – *ризикувати*
вбитися в колодки – *стати дорослим*
взяти лишку – *зробити, сказати зайве*
вилами по воді писано – *невідомо, як буде*
витати у хмарах – *бути наївним*
витрішки купувати – *роздивлятися на щось, не маючи до цього діла*

вовк в овечій шкурі – *підступна людина*
вмочити в молоці – *посивіти*
вставляти палиці в колеса – *перешкоджати*
вхопити шилом патоки – *зазнати невдачі*

горобина ніч – *темна, буряна ніч*
гризти голову – *докучати*
дати дрозда – *втекти*
дати сторчака – *впасти вниз головою*
дерти носа – *бути пихатим*
дерти горло – *голосно кричати*
забивати баки – *задурювати голову*
з'їсти собаку – *набути досвіду*
з піску мотузки суче – *з нічого робить щось*
закрутити носом – *вередувати*
зліплений з воску – *виснажений*
зціпити зуби – *стримувати бажання, напружувати всі сили*
їхати з ярмарку – *старіти*
комарика придушити – *задрімати, полежати*
кучму дати – *суворо покарати*
лебедя рубати – *верзти дурниці*
лікті кусати – *шкодувати*
лізти на рожен – *наражати на небезпеку*
ловити окунів – *дрімати стоячи*
мати голову на плечах – *бути розумним*
мастити словами – *говорити нещиро приємні речі, улецу-*
вати
мов на духу – *чесно*
мозолити очі – *набридати*
набити оскому – *пересичуватися чим-небудь, приїдатися*
на вербі груші – *нісенітниці*
накрити мокрим рядном – *докоряти, сварити*
на кутні сміятися – *плакати*
на ноги поставити – *виховати до дорослого віку*
на руку ковінька – *пощастило*
наче рак на мілині – *без засобів існування*
немов обухом по голові – *раптово*
не чути ніг – *швидко, бути втомленим*
ні впало ні сіло – *без причини*

ні за цапову душу – даремно
ні сном ні духом – не знати, не відати
пальці знати – невправно зробити
передати куті меду – перебільшувати
пуститися берега – стати розпусним
позичити у Рябка очей – дивитися безсоромними очима
пускати півня – підпалювати
рвати боки – дуже сміятися
риб'ячим пухом підбитий – старий, виношений
розвішати вуха – уважно слухати
сім мішків гречаної вовни – багато дурниць
снувати химери – фантазувати
собака на сіні – скупий
спіймати облизня – залишитися з нічим
тягти Сірка за хвіст – не поспішати
трубити в кулак – терпіти нужду
узяти на бога – залякувати
ускочити в мак – неладно сказати чи зробити
химині кури – нісенітниці
ходити манівцями – робити щось неправильно
ходити фертом – бути пихатим
хоч мак сій – дуже тихо

Крилаті вислови

агнець божий – безвольна, покірлива людина
альфа й омега – початок і кінець
ахіллесова п'ята – вразливе місце
бальзаківський вік – про жінку 30–40 років
біла ворона – рідкісне явище, людина
блудний син – про людину, яка розкаялася у своїх гріхах
бочка Данаїд – марна, нескінченна праця
відкрити Америку – говорити про всім давно відоме
гордіїв вузол – заплутана справа
грати першу скрипку – бути найголовнішою, найвпливовішою особою в якій-небудь справі

езопівська мова – вислів, сповнений натяків
золотий вік – щаслива пора
золотий дощ – несподіване багатство
книга за сімома печатами – про щось незрозуміле, неприступне
колесо фортуни – щастя, удача
крокодилячі сльози – фальшиві сльози, співчуття
лебедина пісня – останній вияв таланту
неопалима купина – безсмертя народу
нитка Аріадни – спосіб, що допомагає розв'язати якесь важке питання, вийти зі скрутного становища
обітована земля – багатий край
перейти Рубікон – зробити рішучий учинок
перехресні шляхи – складність і суперечність життєвих обставин
персона ґрата – бажана особа
прокрустове ложе – штучна мірка, формальний шаблон, під який силоміць підганяють реальне життя
сади Семіраміди – прекрасні місця
самозакоханий нарцис – самозакохана людина
сізіфова праця – марна праця
сіль землі – краді люди свого часу
суєта суєт – дріб'язкові життєві турботи, марнота
троянський кінь – пастка
яблуко розбрату (чвар) – причина ворожнечі, суперечок

Фразеологічні одиниці ділового мовлення

Брати (взяти) участь, брати (взяти) до відома, вважати за доцільне, вжити заходів, випала нагода, відігравати роль, дійти висновку, дотримувати слова, завдати шкоди, закласти фундамент, знати на обличчя, зробити ласку, кидати напризволяще, наражати на небезпеку, обіймати посаду, підбити підсумки, порушувати питання, приділяти увагу, припасти до смаку, ставати до роботи, тримати напoxваті, торкатися питання, чинити опір тощо.

Серед усталених словосполук ділового мовлення переважають такі звороти, які мають постійний склад компонентів: *круглий стіл, докласти зусиль, вжити заходів; перифрастичні сполуки: виявляти турботу (турбуватися), робити помилку (помилятися), іти на ризик (ризикувати), бути на чолі (очолювати);* фразеологічні сполуки, які характеризуються деякою самостійністю складових компонентів (головне слово у них є стійким і не може бути замінене іншим, а залежні слова можуть мати заміну): *порушувати питання (справу), завдавати шкоди (болю), здобувати перемогу (освіту), укласти угоду (договір), докласти зусиль (праці), незважаючи на труднощі (на перешкоди), наражати на небезпеку (на неприємності), надати право (можливість).*

ТРЕНУВАЛЬНІ ВПРАВИ

1. Установіть відповідність між фразеологізмом та його значенням.

Дамоклів меч, гордіїв вузол, прокрустове ложе, нитка Аріадни, ахіллесова п'ята, вавилонське стовпотворіння, варфоломійська ніч, бочка Данаїд, танталові муки, дірка від бульбика, годувати злидні, кишка тонка, як дурному з гори бігти, тримати в чорному тілі, вбитися в колодки, баглаї годувати, з'їсти собаку, їхати з ярмарку, пускати півня.

Довідка: *швидкий вихід, гнобити, ледарювати, постійна небезпека, слабке місце, надумане мірило, жити в нужді, старіти, безладдя, боязкий, масове вбивство, дуже легко, набутти досвіду, марна праця, абсолютно нічого, нестерпні страждання, стати дорослим, підпалювати, заплутана справа.*

2. Допишіть фразеологізми, з'ясуйте їхнє значення.

Товкти воду в _____, решетом воду _____, п'яте колесо до _____, сьома вода на _____, сім мішків гречаної _____, книга за сімома _____, на злодієві шапка _____, сім п'ятниць на _____, чужими руками жар _____, на вербі _____, ні сном ні _____, ні впало ні _____, риб'ячим

пухом _____, немов обухом по _____,
намотати на _____, зарубати на _____,
на кутні _____, брати ноги в _____, ко-
марика _____, мати голову на _____.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Фразеологізм «як кіт наплакав» ОЗНАЧАЄ

- А лити сльози
- Б ніколи не плакати
- В мало
- Г багато

2. Фразеологізм «пекти раків» ОЗНАЧАЄ

- А червоніти
- Б готувати їсти
- В засмагати
- Г заздрити

3. Фразеологізм «через п'яте-десяте» ОЗНАЧАЄ

- А швидко
- Б неправильно
- В похапцем
- Г давно

4. Фразеологізм «ні живий ні мертвий» ОЗНАЧАЄ

- А схвильований
- Б холодний
- В хворий
- Г сонний

5. Логічно ЗАВЕРШУЄ речення «Думаєш, як розба- гатів, то ...» фразеологізм у рядку

- А знайшов сокирку під лавкою
- Б вже на гачок когось піймав
- В посадив когось на лід
- Г Бога за бороду вхопив

6. ВІДПОВІДАЄ підкресленим словам у реченні «Друзі посварилися через дурницю.» фразеологізм у рядку

- А губи накопили
- Б глек розбили

В передали куті меду

Г рвали боки

7. ПОМИЛКА у тлумаченні фразеологізму є в рядку

А хоч у вухо вбгай – *дуже лагідний, тихий, покірний*

Б хоч мак сій – *безвітряно*

В хоч з лиця воду пий – *вродливий*

Г хоч в око стрель – *сонячно, ясно*

8. Усі фразеологізми МАЮТЬ однакове значення в рядку

А вийти в люди; вийти на дорогу; вийти сухим із води

Б ходити фертом; стелю підпирати; кирпу гнути

В жити, як вареник у маслі; жити, як горох при дорозі;
жити, як у Бога за пазухою

Г давати відсіч; давати перцю; давати по руках

9. НЕ Є фразеологізмом словосполуча в рядку

А дати гарбуза

Б дати гроші

В дати на горіхи

Г дати драла

10. СИНОНІМІЧНИМ до фразеологізму «збити пиху»
є фразеологічне сполучення в рядку

А втерти носа

Б дати на горіхи

В скрутити у три погібелі

Г кучму дати

11. У фразеологізмах «... на зубок; ..., де раки зимують»
замість крапок **МАЄ БУТИ** слово

А вивчити

Б знати

В покласти

Г показати

12. Фразеологічний зворот ВІДСУТНІЙ у реченні

А Всюди били у вічі злидні та недостачі.

Б Не грай з вогнем, дитино!

В Наші люди знають собі ціну й уміють перемагати.

Г На іспит він прийшов з гордо піднятою головою.

13. ЗНАЧЕННЯ «початок і кінець чого-небудь» МАЄ фразеологізм у рядку

А від букви до букви

Б альфа й омега

В лебедина пісня

Г колесо фортуни

14. ЗНАЧЕННЯ «займатися непотрібною справою» МАЄ фразеологізм у рядку

А теревені правити

Б баяндраси точити

В байдики бити

Г ганяти вітер по полю

15. ЗНАЧЕННЯ «зробити рішучий учинок» МАЄ фразеологізм у рядку

А перейти Рубікон

Б відкрити Америку

В тягти Сірка за хвіст

Г дати дрозда

16. НЕПРАВИЛЬНО визначено значення фразеологізму в рядку

А битися як горлиця – *тужити*

Б риб'ячим пухом підбитий – *старий, виношений*

В агнець Божий – *хоробра, непохитна людина*

Г брати бика за роги – *діяти рішуче, енергійно*

17. НЕПРАВИЛЬНО визначено значення фразеологізму в рядку

А ахіллесова п'ята – *дошкульне місце*

Б сіль землі – *багаті місця, родючі землі*

В гордіїв вузол – *заплутана справа*

Г дамоклів меч – *постійна небезпека, неприємність*

18. Синонімом до слова «фантазувати» Є фразеологізм у рядку

А байдики бити

Б воду решетом носити

В снувати химери

Г гав у небі рахувати

19. Синонімом до слова «підкорятися» є фразеологізм у рядку

А танцювати під чужу дудку

Б скорчити Лазаря

В сидіти на двох стільцях

Г важити головою

20. Синонімом до слова «скупий» є фразеологізм у рядку

А персона ґрата

Б самозакоханий нарцис

В з'їсти собаку

Г собака на сні

ГРАМАТИЧНІ ПОМИЛКИ

Граматичні норми регулюють принципи вживання мовних одиниць на морфологічному та синтаксичному рівнях.

Морфологічні помилки зумовлені порушенням правил вираження граматичного значення різних частин мови. Найчастіше такі помилки пов'язані з неправильним утворенням форм роду, числа й відмінка іменників, займенників, прикметників, числівників; неправильним утворенням форм ступенів порівняння прикметників та прислівників; неправильним утворенням форм кількісних числівників; неправильним уживанням форм слів на позначення часу; порушенням норм узгодження числівників з іменниками; порушенням норм уживання особового закінчення дієслів; неправильним утворенням дієслівних форм, зокрема дієприкметників та дієприслівників тощо.

Синтаксичні помилки зумовлені порушенням норм будови словосполучень, простих та складних речень: неправильне керування, порушення норм у виборі прийменника; неправильне узгодження підмета з присудком; неправильне поєднання однорідних членів речення; помилки у вживанні зворотних та безособових конструкцій; неправильне поєднання дієприкметникових зворотів з діячем в орудному відмінку та з підрядними частинами; помилкове вживання займенника, що спричиняє двозначність змісту тощо.

ПРИКЛАДИ МОРФОЛОГІЧНИХ ПОМИЛОК

Типові помилки в іменниках:

– золоті колосся, різнобарвні листя, сині чорнила, густі білила, італійська мебелъ;

– нестерпна біль, сильна нежить, довгий путь, біла тюль, густа шампунь, оптова продаж, шкільна ярмарка, у шкіряному пальто, велике маестро, густонаселений Баку, маленьке шимпанзе, міжнародний ООН, ранкове ТСН, США надає допомогу Україні;

– із Берліну, до Парижу, від Казахстану, до Кривого Рога, вітер з Буга, захисники Херсону, йти з універсама, сиплють із контейнеру, великого діаметру, одного долару, людського плача;

– телефонного апарату – органи держапарата, хата з каменя – у ґрунті багато каменю, розрахункового рахунку – рахунка матчу, королівського бала – середнього балу, тривалого терміна – фахового терміну, керамічного блоку – виборчого блоку;

– заливають водою, важкою ношою, стоїть над душою, різати ножом, познайомився з Васильом, співає соловйом, дикою курчатою, із спритною дівчам, битва під Уманью, по дорогам і лісам, цьому добродіюві, пану лікарю;

– двох гривнів, підійшов до дверей, кілька кілограм, двос окуляр, люблячих тат, шерстяних пальтів, сталевими воротями;

– Василе, Ігорє, Лазаре, Сергіє, Володимире, Гале, Настю, матусе, дядьче, козаку, Максиме Дмитровиче, Володимире Леонідович, пане Петренку, шановний Вадим, сестро Валерію;

– Василійович, Григорієвич, Юрійович, Григоровна, Аркадієвна, Валер'ївна, Семеновна, Іллінішна;

– Іванівно, Петрівно, Володимирівно, Андріївно, Ігоровичом, Васильовичом;

– Петренко Сергія, Черній Вадима, Олександра Дюми, Кириленку Дмитру, Коваленко Петрові, з Ковтун Ігорем, із Павлом Діброва та Оксаною Хмара, Думбадзею Ольгою.

Типові помилки у прикметниках:

– заробітня плата, усебічне вивчення, природній баланс, самотна людина, учорашна зустріч, житне поле, дружне ставлення, тотожній вибір, могутний вплив;

– на слабком вогні, головнім консультантові, природніми умовами, внутрішнім розпорядком, безкраєго неба, на потужніх плечах;

– вузькіший, нищий, довгіший, короткіший, глибочіший, маліший, поганіший, тонкіший, великіший;

– самі справжні гроші, саме сильне почуття, самий бідний регіон, глибочайша річка, надлегкіше завдання;

– більш точніший аргумент, менш дотепніший вислів, найбільш вагомий вплив, найменш приємніша атмосфера, найсучасне трактування, якнайретельна перевірка;

– готовіші страви, малиновіший відтінок, прекрасніший вибір, архіважливіше рішення, наймалесенький витвір, зеленуватіший колір, білосніжніший крем, нерухоміше майно, найрозрекламованіший продукт, наймасовіші протести;

– менший неї, кращий чим оригінал, розумніший усіх, важчий металу, Дніпро ширший Бугу, дорожчий золота;

– Сергійн портрет, Олексіва турбота, теслярова робота, кобзарині пісні, спостерігачові висновки, Лукашова дружина, директорин наказ, Миколова доповідь, донечкин успіх, Софіїв портфель, Тетянкина відповідь, водійове посвідчення.

Типові помилки в займенниках:

– завдяки ньому, на її відповідальність, звернувся до його, спізнився через їх, стою над їми, покластися на її, завдяки ній, провів з їм час;

– на мойому досвіді, на твоєму комп'ютері, ціми днями, бачу всіх, зобов'язаний усім захисникам;

– це їх помилка, зайшов у їх будинок, з їх дітьми, щодо їх вибору;

– ви згоден, вами доведено, тобою прочитано, для нас не підходить;

– крім цього, ні в якому разі, в будь-якому випадку, я такого не вірю;

– моє особисте враження, свій власний вибір, мати свою власну думку.

Типові помилки в числівниках:

– двух, чотирьома, п'ятью, дев'ятьма, шість, сіми, вісьми;

– від п'ятидесяти до шестидесяти відсотків, семидесятьма гривнями, на восьмидесяти гектарах, вісьмомдесятьом випускникам, близько семидесятьох випадків, сьмдесят гривень;

– восьмистами метрами, двухсот орендарів, сімохсот учнів, п'ятьюстами підрозділами, восьмиста закладам, дев'ятьомстам студентам, близько шістьохсот бюлетенів;

– стами кілограмами, понад сорока осіб, більш ніж дев'яноста предметів, зі сто сорока випускниками, від дев'яноста відсотків;

– тисячу дев'ятисотий, у тисяча восьмисот сороковому році, п'ятидесятиріччя колеги, двохповерховий будинок, з двадцяти п'ятим роком народження, двох тисяч двадцять другий рік;

– два метра, сорок три підручника, двадцять два дня, чотири номери; тридцять три українця, два з половиною кілограма, троє сторінок, двоє разів, сто чотири киянини;

– дві треті кілограмів, шість з чвертю години, дві цілі й одна сьома метрів, півтори центнера, півтора тонни, на півторах гектарах, півтора років, семеро відра;

– перед двадцять четвертим лютим, з Восьмим березням, сьогодні першого жовтня;

– зараз сім годин, одинадцять годин рівно, три години п'ять хвилин, зустрінемося близько двох годин, уже дев'ять тридцять, пів сьомої, пів до дванадцяти, без п'ятнадцяти восьма, чверть другої, двадцять дванадцятої, я прийду на сімнадцять нуль-нуль.

Типові помилки в дієсловах та його формах:

– стужу, сижу, прошу, крутю, мостю, пеку, берегу, їжу, льємо, розучуєм, сиплимо, сипемо, клеєш, пишиш, їсиш, продасиш, відповісиш, баче, ходе, терпе, ш'є, лиє, котють, ткуть, графять, мушуть, бачуть, хотять;

– буду працюватиму, будуть чекатимуть, будемо дбатимемо;

– працювала би, принесла же, кажи же, не довелось чекати;

– купляйте продукти, давай працювати, давайте згадаємо, ходіте швидше, робіте разом, викличіть лікаря;

– промокнутий до кісток, зголоднівший студент, засохша квітка, робивший ці підлості, перемігший у війні, думая про

прекрасне, читая вголос, тримаючи олівця, минувші поразки, їсти лежа;

– працюючи пенсіонери, початкуючі художники, подорожуючі студенти, прибули інспектуючі;

– я вибачаюся, під заявою підписався, ми знемагалися від голоду, книга надрукувалася;

– гримувати, пломбирувати, аплодирувати.

Типові помилки у прислівниках:

– опівночи, безвісті, по-своєму, стрімголів, навмисно;

– більш вдаліше, найбільш зрозуміліше, менш дотепніше;

– копати глибочіше, вивчив поганіше, розташований блище, скотився найнище, стала красивіше, трохи значно тепліше, занадто тихіше, знаю саме краще, зробив поганіше;

– брат вище нього, сестра старше брата, Дніпро ширше Інгулу, день довше ночі, навчаюся гарніше подруги, щодня Ольга стає краще, західніше Дніпра, південніше Полтави.

ПРИКЛАДИ СИНТАКСИЧНИХ ПОМИЛОК

Типові помилки у словосполученнях

Неправильне керування (з прийменником чи без прийменника):

дякую вас, навчання мові, нас віддячать, хворіти грипом, вибачати товаришеві, наслідувати другові, зазнати невдачу, завдавати біль, не звертати увагу, всупереч перешкод, командувач армією, завідувач кафедри, зраджувати дружині, багатий нафтою, сповнений оптимізмом, набути досвід, вживати заходи, прагнути перемоги, завдати удар.

Неправильний вибір прийменника:

притаманний для студентів, комітет по захисту прав споживачів, знущання над дітьми, сміятися над ними, звернутися (написати) за адресою, оженилися з Ольгою, програли із-за тебе, приїхати на Україну, перетворитися в злочинця, коштувала біля двадцяти тисяч гривень, оплатити за проїзд, в залежності від ситуації, в свою чергу, в теперішній час, в якійсь мірі, в якості прикладу, у той час коли, при вході, при нападі, повідомляти по телефону.

Типові помилки у простому реченні

Неправильний зв'язок між підметом і присудком:

Дехто працюють сумлінно. Студентство теж борються за мир. Ви правильно говорила про це на засіданні. Двадцять один працівник захворіли. Чотири викладачі взяло участь у конференції. Більшість студентів першого курсу будуть отримувати стипендію. Ніхто з присутніх на зборах не голосували проти. Усі, хто виїхали за кордон, мріють повернутися додому. Батько з сином говорив про економічну ситуацію в Україні.

Неправильне поєднання однорідних членів речення:

Депутат відреагував як на листи читачів, так і відповів на телефонні дзвінки. Ми хочемо відвідати Канаду, Францію і Німеччину. Учора купили валюту, долари та євро. Люди повинні вчасно виявляти й позбаватися мовних проблем. Шевченко закликав до боротьби, рвати кайдани. На городі росли овочі, огірки, помідори та баклажани. Дмитро зацікавився і полюбив майбутню професію. У своєму творі я хотіла розповісти про наших славних героїв і чого нас вчать їхні подвиги.

Неправильна будова речень із дієприслівниковими зворотами:

Проходячи повз будинок, з вікна лунала пісня. Ідучи в магазин, почалась злива. Закінчивши збори, приміщення перевіряється. Виходячи з аудиторії, вимикається світло. Напишіть список студентів, розташовуючи прізвища за алфавітом. Притиснувши рану пальцем, кров зупинилася. Допмагаючи один одному, в сім'ї панує доброзичлива атмосфера. Щоденно воюючи, наших захисників не полишала віра в перемогу.

Неправильне вживання дієслівних форм на -но, -то:

Комісією зроблено певні висновки. Депутатами прийнято новий закон. Дикими рослинами вкрито весь пагорб. Парламентом внесено певні зміни до Конституції України. ЗСУ відбито атаку ворога на Київ. Мною написано звіт про виконану роботу.

Помилки в неповноті речень:

Ризикуючи, боєць виніс людину з вогню. Розуміючи, мешканці захвилювалися. Після роботи працівники перевдягаються, ретельно готуючись.

Типові помилки у складному реченні

Відрив підрядного означального речення від пояснюваного слова:

Я порадив учням бути уважнішими на дорозі, що навчаються в другу зміну. Сестра подарувала мені картину, яка старша за мене на три роки. Мешканці села допомагають військовим харчами, які мужньо захищають їх від ворога.

Неправильне вживання займенника, що спричиняє двозначність змісту:

Нарада відбулася в кабінеті ректора, який знаходиться на другому поверсі. Коли син отримав подарунок, він зрадив. Тарас Шевченко в своїх творах показує прагнення народу, які мріють про краще майбутнє. Коли хлопець розмовляв з незнайомим, він йому не повірив.

Неправильна побудова неповного речення, яке входить до складного:

Батько був інженером, а мати вчителькою. Дмитро захоплювався риболовлею, а Оксана альпінізмом. На стіні висить годинник, а біля вікна стіл. Сестра придбала нову шубу, а брат автомобіль. Ми захищаємо свою землю, а ворог свої амбіції.

ПАМ'ЯТКИ НА ЩОДЕНЬ

ПАМ'ЯТКА 1

Правильне вживання дісприкметникових форм:

ведуча машина в колоні – *головна машина в колоні*

ведуча організація (роль) – *провідна організація (роль)*

ведуче колесо – *тягове колесо*

вражаючий факт – *разючий факт*

вражаючий гумор – *нищівний, влучний гумор*

вражаючий ефект – *могутній, сильний ефект*

діюча армія – *регулярна армія*

діючий порядок – *сучасний порядок*

діюча речовина – *активна речовина*

діюча модель – *робоча модель*

діюче законодавство – *чинне законодавство*

діючий важіль – *впливовий важіль*

діючий вулкан – *активний вулкан*

діючі особи – *дійові особи*

домінуюча в суспільстві тенденція – *тенденція, що переважає в суспільстві*

домінуюча ідея – *провідна, домінантна ідея*

домінуюча конструкція – *основна, типова конструкція*

домінуюче вживання – *переважне вживання*

домінуючий чинник – *визначальний, основний чинник*

зростаючі вимоги, ціни – *щораз вищі вимоги, ціни*

зростаючий попит – *щораз більший попит*

зростаюча смертність – *щораз більша смертність*

існуюче законодавство – *чинне законодавство*

існуючий порядок – *заведений порядок*

існуючі досі проблеми – *проблеми, що досі є (наявні)*

існуючі кордони держави – *сучасні кордони держави*

існуючі теорії, підходи, думки – *наявні або відомі теорії, підходи, думки*

існуючі ціни – *теперішні ціни*

наступаючий Новий рік – *прийдешній Новий рік*

наступаючий холод – *близький холод*
плаваючий графік роботи – *змінний графік роботи*
плаваючий курс валюти – *нестійкий (змінний) курс валюти*
працююче населення – *працездатне населення*
працюючий у дві зміни – *який працює у дві зміни*
працюючі в цеху верстати – *верстати, що працюють у цеху*

ПАМ'ЯТКА 2

Дієприкметники, що в українській мові набули функції іменників:

адресуючий – *адресант*
агітуючий – *агітатор*
вередуючий – *вередун*
відбілюючий (засіб) – *відбілювач, білизна*
відпочиваючий – *відпочивальник, курортник*
віруючий – *вірянин*
виконуючий – *виконавець*
виступаючий (на трибуні) – *промовець, оратор, доповідач*
головнокомандуючий – *головнокомандувач*
головуючий (на зборах) – *голова (зборів)*
голосуєчий (на виборах) – *виборець*
довіряючий – *довіритель*
завідуєчий – *завідувач*
знаючий – *знавець*
інакодумаючий – *інакодумець*
інспектуєчий – *інспектор*
керуючий – *керівник*
колекціонуєчий – *колекціонер*
командуючий – *командувач*
обслуговуючий (персонал) – *обслуга*
перевіряючий – *перевірник*
подорожуючий – *мандрівник, подорожанин*
починаючий – *початківець*
плаваючий (у басейні) – *плавець*
плаваючий (по морю) – *мореплавець*

працюючий – *працівник*
проживаючий – *мешканець*
симпатизуючий – *симпатик*
сторожуючий – *сторож*
страйкуючий – *страйкар*
торгуючий – *торговець, крамар*
управляючий – *управитель*

ПАМ'ЯТКА 3

Складні випадки дієслівних керувань:

вживати (чого? що?) *заходів, слова*
вибачати (кого?) *товариша, подругу*
дякувати (кому?) *людині; дякувати за (що?) допомогу*
завдавати (чого?) *удару, болю, шкоди*
зазнати (чого?) *невдачі, горя*
звернутися на (що?) *адресу, звернутися по (що?) допомогу*
набувати (чого?) *досвіду, навичок*
навчати (чого?) *мови, музики, грамоти*
наслідувати (кого? що?) *керівника, добро*
передплатити (що?) *газету, журнал*
піклуватися про (кого? що?) *батьків, природу*
повідомляти (чим?) *телефоном*
потребувати (чого? кого?) *допомоги, батьків*
прагнути до (чого?) *перемоги, слави*
хворіти на (що?) *грип, бронхіт, коронавірус*
читати, розмовляти (чим?) *мовою*

Синонімічні конструкції керування:

властивий (кому?) йому – характерний (для кого?) для нього
дорівнювати (чому? скільки?) *ночі, трьом* – рівнятися
(на що? на кого) *на європейські стандарти, на героя*
знущатися (з кого?) з тваринки – збиткуватися (над ким?)
над людьми
оволодіти (чим?) *навичками* – опанувати (що?) *знання*
оснований (на чому?) *на правилах* – заснований (ким?)
науковцем

переможений (**у чому?**) у війні – переможний (**що?**) наступ
повстати (**на що? проти чого?**) на боротьбу, проти ворога –
постати (**перед чим?**) перед очима
сповнений (**чого?**) радощів – наповнений (**чим?**) їжею
торкатися (**чого?**) теми – доторкатися (**до чого?**) до столу

ПАМ'ЯТКА 4

Позначення часу:

– в українській мові годину вказуємо порядковим числівником (*перша, друга, третя...*), а хвилини і секунди – уже кількісним (*п'ять, десять, п'ятнадцять (чверть)...*): **10:10** – *десята година десять хвилин* або *десята десять*;

– для називання часу до тридцяти хвилин вживають прийменники **НА** або **ПО**: **10:10** – *десять хвилин по десятій*; *десять хвилин на одинадцяті*;

– для називання часу рівно 30 хвилин (пів години) вживають конструкцію **ПІВ НА**: **10:30** – *пів на одинадцяті*;

– після тридцяти хвилин вживають прийменники **ЗА** або **ДО**: **10:45** – *за п'ятнадцять хвилин одинадцята* (за чверть одинадцята); *п'ятнадцять до одинадцятої* (чверть до одинадцятої);

– щоб сказати, о котрій годині відбудеться якась подія (точний час), вживаємо прийменники **О** (**ОБ**) + порядковий числівник жіночого роду в місцевому відмінку: о **12:00** – *о дванадцятій годині*; о **17:00** – *о сімнадцятій (п'ятій) годині*; об **11:00** – *об одинадцятій годині*;

– якщо треба лише приблизно назвати період між двома годинами, тоді слід ставити перед порядковим числівником прийменник **НА**: *Я прийду на п'яту годину*.

Типові помилки:

десять годин – *десята година*

одинадцять годин рівно – *одинадцята година рівно*

п'ять хвилин першої – *п'ять хвилин на першу, п'ять по дванадцятій*

десять після другої – *десять на третю, десять по другій*

пів шостої – *пів на шосту*
шість тридцять – *шоста тридцять, пів на сьому*
без десяти десять – *за десять десята, десять до десятої*
зараз вісім годин – *зараз восьма година*
три години п'ять хвилин – *третьа година п'ять хвилин,*
п'ять по третій, п'ять на четверту
зустрінемося близько двох годин – *зустрінемося близько*
другої години
прийду на дев'ять тридцять – *прийду на дев'яту тридцять*
прийду в сім годин – *прийду о сьомій годині*
пів до дванадцяти – *пів на дванадцятую, одинадцята трид-*
цять
без п'ятнадцяти восьма – *за п'ятнадцять (за чверть)*
восьма, п'ятнадцять (чверть) до восьмої
чверть другої – *чверть на другу, чверть по другій*

ПІДСУМКОВІ ЗАВДАННЯ

1. Зредагуйте речення, виправивши лексичні та граматичні помилки.

1. Відповідно дійсного договору виконано запланований об'єм робіт.

2. На протязі місяця прийняв участь в двух олімпіадах.

3. Всі міроприємства відносно захиста об'єкту робилися.

4. Справка видана для пред'явлення по місцю роботи.

5. Іншомовні журналісти підвели підсумки бойових втрат ворога за два дня.

6. Нові жилі масиви зведено на бувшій території заводу.

7. По проханню замовників ми відложили цю роботу на слідуючий місяць.

8. Моя думка співпала з висновками компетентних журі.

9. У місті Миколаїв є три кораблебудівельних заводу.

10. Без п'яти сім мене піджидали коло автовокзала.

11. У його роботі по українській мові було саме найбільше помилок.

12. Студентам нашого учбового закладу до червня місяця потрібно здати всі заліки.

13. На протязі 5 років я навчався в музикальній школі м. Кривого Рога.

14. У прошлому році виборна компанія у Миколаївщині пройшла організовано.

15. По першому питанню повістки дня виступив завідуючий кафедрою.

16. З травня місяця Петренко Костянтина Андрієвича перевели на посаду ведучого інженера проекту.

17. Остаток готівки в касі станом на 28 люте складає 450 гривнів.

18. Прийняти до уваги зауваження гендиректора й негайно вжити термінові міри щодо вводу в дію нового цеха.

19. В оплачуваній суспільній роботі прийняло участь більше ста п'ятидесяти осіб.

20. Заказний лист на ім'я Петренко Василя Федоровича прийшов на старий адрес.

2. Утворіть нормативні словосполучки, вибравши із дужок типово сполучуване слово.

Положення (*скрутно, географічне*); уявлення (*чітко, творче*); викладання (*візерунків, матеріалу*); відносини (*дипломатичні, з людьми*); ділянка (*земельна, виборча*); задача (*курсу, логічна*); здатний (*музикант, домогтися результатів*); об'єм (*книги, повітря*); кампанія (*посівна, акціонерна*); адрес (*проживання, з нагоди ювілею*); особовий (*рахунок, підпис*); споживацький (*вибір, кошик*); дружній (*візит, колектив*); природничі (*зони, науки*); (*житель, мешканець*) будинку; поставити перед працівниками (*задачу, завдання*); відповідальний (*працівник, робітник*) банку; (*показник, показчик*) ефективності роботи; завідувач (*відділення, відділенням*); помилкова (-е) (*уява; уявлення*) про події.

3. Відшукайте й виправте помилки, викликані змішуванням паронімів.

1. На концерті був присутній увесь особистий склад батальйону. 2. Він працював на водній станції рятівником. 3. Це була дійова модель космічної станції. 4. Я з братом у добрих відносинах. 5. Сусідній собака голосно гавкає. 6. Вчитель поставив питання учневі. 7. Дмитро закінчив музикальну школу. 8. В Україні оголосили військовий стан. 9. Цього місяця матимемо чисельні витрати. 10. Хлопці зранку пішли на рибалку. 11. Ми часто користуємося річним транспортом. 12. У березні вже стартує посівна компанія.

4. Із двох словосполук виберіть нормативну.

Згідно закону – згідно із законом; складати іспит – здавати іспит; бувший у користуванні – вживаний; в любий день – у будь-який день; вибачте мені – вибачте мене; замовити товар – заказати товар; укладати договір – заключати договір; їх будинок – їхній будинок; на протязі місяця – протягом місяця; щодо цього – на рахунок цього; приймати участь – брати

участь; прийняти міри – вжити захотів; принаймні – по крайній мірі; виняток – виключення; багаточисельні дзвінки – численні дзвінки; відповіді співпадають – відповіді збігаються; відповідно до угоди – відповідно угоді; давно знати друг друга – давно знати один одного; навчатися малювання – навчатися малюванню; наслідувати керівника – наслідувати керівнику; підводити підсумки – підбивати підсумки; запобігти хворобі – попередити хворобу; наводити приклад – приводити приклад; приїхав вісім років тому – приїхав вісім років назад; проблема заключається – проблема полягає; слідує зупинка – наступна зупинка; ювілейні заходи – ювілейні міроприємства; зазнати поразки – потерпіти поразку; одержати перемогу – здобути перемогу; задаватися метою – ставити за мету; завдати удару – нанести удар; довкілля – оточуюче середовище; прийшло в голову – спало на думку.

5. Виправте у словосполучках морфологічні помилки.

Зла собака, сильна нежить, душевна біль, маленьке какаду, дрібні колосся, гість із Парижу, бракує кисня, цим путем, давайте працювати, прийшли до його в гості, захоплююся творами Шевченко, Андрій Василійович, пане Петренку, по містам і селам, більш вдаліший вибір, презліший собака, понад ста гривнів, адрес з нагоди п'ятидесятиріччя, двадцяти двох підприємств, двадцять три делегата, півтора гектари, їх проблеми, подорожувати по європейським країнам, засохша квітка, розповісиш пізніше, ходімте швидше, на півторах тоннах, семидесятьма залпами, найсучасне трактування, батько старше матері, Ольгина відповідь, Олексіїва турбота, Мико́лів подвиг, підтримка дружньої ЄС.

6. Виправте помилки, пов'язані з порушенням норм керування.

Оплачувати за послуги, платити рахунок, інформувати начальників, вживати заходи, завдати удар, ігнорувати пропозицією, читати на англійській мові, їхати на автобусі, діяти всупереч пропозицій, опанувати професією, сповнений

радошами, навчатися музиці, повідомляти по телефону, за-
слуговувати уваги, вибачати товаришу, набувати досвід, при
температурі, запобігти руйнування, зраджувати принципам,
багатий копалинами, командувач армією, згідно наказу.

7. виправте в реченнях синтаксичні помилки.

1. Більшість пенсіонерів цього місяця отримали пенсію
достроково. 2. Ніхто з присутніх не голосували проти. 3. Від-
відавши своїх батьків, вони дуже зраділи. 4. До ЗНО потрібно
прочитати усі вірші й твори письменників. 5. Мною написано
цього листа вчора. 6. Коли дівчина отримала першу зарплату,
вона зраділа. 7. Потрібно цінувати кожного, який є твоїм
другом. 8. Отримані студентами оцінки на іспиті задоволь-
нили їх. 9. На дверях висить замок, під дверима килимок.
10. З'ївши холодне морозиво, у неї заболіло горло. 11. Зга-
дуючи дитинство, перед очима постає рідне село. 12. Брат
цього року відпочивав у Карпатах, а сестра – на морі. 13. По-
дорожуючи, мені хочеться насолодитися красою природи.
14. Покажіть документи, посвідчення чи перепустку. 15. Діти,
цінують й пишаються своїми батьками!

8. узгодьте підмет з присудком.

1. Решта акцій товариства «Промінь» належ(ать, ить) пра-
цівникам підприємства. 2. З дня його зникнення минул(и, о)
вісім місяців. 3. На цьому підприємстві виготовля(ється, ються)
понад 20 найменувань продукції. 4. Чимало учасників зборів
ОСББ підтримал(а, и) пропозицію голови правління про
економію електроенергії. 5. Багато потенційних інвесторів
чека(є, ють) на більш сприятливий інвестиційний клімат в
Україні. 6. Частина іноземних студентів, як(а, і) ма(є, ють) по-
чатковий рівень знань з української мови, розпочн(е, уть) на-
вчання у жовтні. 7. Викладач зі своїми студентами добре під-
готува(вся, лися) до наукової конференції. 8. Усі, хто братим
(е, уть) участь в олімпіаді, повинні зареєструватися у день її
проведення.

ПІДСУМКОВІ ТЕСТИ

Варіант 1

1. На другий склад ПАДАЄ наголос у ВСІХ словах рядка

А ненависть, русло, вести

Б читання, здалека, вітчим

В зручний, цінник, перекис

Г фартух, донька, мабуть

2. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучку

в рядку

А ностальгія за батьківщиною

Б прогресувати вперед

В повідомити заздалегідь

Г дублювати двічі

3. Історизмами Є всі слова в рядку

А древо, дворянин, дворушник

Б враг, злато, ватра

В князь, ректи, газда

Г поміщик, жупан, земство

4. Запозиченими словами Є всі слова в рядку

А арбітр, веретено, конкурс

Б коаліція, журі, мереживо

В стрес, напруга, інновація

Г форум, імідж, екватор

5. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник

до запозиченого слова в рядку

А варіабельний – змінний

Б легітимний – формальний

В одіозний – дуже неприємний

Г радикальний – докорінний

6. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

А цитатний матеріал, цитована стаття

Б дипломований спеціаліст, дипломний проєкт

В корислива книга, корисна людина

Г музикальний слух, музична школа

7. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

- А багата уява, загальне уявлення
- Б галаслива компанія, посівна кампанія
- В річний звіт, річковий транспорт
- Г формувати закони, формулювати уряд

8. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

- А спостережний пункт, спостережливий учень
- Б шкірний рубець, шкіряний піджак
- В людяна вулиця, людна думка
- Г виголосити промову, оголосити результат

9. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

- А лотерейний квиток, військовий білет
- Б економічні відносини, сімейні стосунки
- В об'єм повітря, обсяг знань
- Г робітник цеху, офісний працівник

10. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

- А ділова жінка, діловита пропозиція
- Б інженерний інструмент, інженерський задум
- В земельний вал, земляний наділ
- Г цивілізоване суспільство, цивільне право

11. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

- А написати жАлобу, жалОба за померлим
- Б являється доказом, являється уві сні
- В церковна баня, парова баня
- Г нагла людина, нагла смерть

12. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

- А в другий раз, згідно розкладу, взяти участь
- Б відношення до роботи, перегорнути сторінку, відкрити

рахунок

- В відчинити вікно, на протязі року, правильна відповідь
- Г обіймати посаду, численні перевезення, вірний друг

13. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

- А Він не отримав премію за травень місяць поточного року.
- Б Об'єм роботи за поточний рік виконано повністю.

В На порядку денному три питання.

Г У цій касі я придбав проїзний білет на метро.

14. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Виборча компанія розпочнеться у червні.

Б Брав участь у культурно-масових заходах університету.

В З нагоди 100-річчя учбового закладу було заплановано ряд заходів.

Г На протязі місяця зобов'язуюсь ліквідувати заборгованість.

15. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Вони домовилися зустрітися сьогодні близько дев'ятої вечора.

Б Доповідач вичерпно відповів на всі поставлені питання.

В Нарада директорів відбудеться зараз після обіду.

Г Учні залюбки беруть участь у святкових міроприємствах.

16. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А більш впевненіший

Б тридцять три бійця

В ліки від нежитю

Г Ігорі Васильовичу

17. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А давайте працювати

Б сиплють з контейнера

В хочять допомогти

Г не бачуть сенсу

18. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А у п'ятидесяти містах

Б шестистами підприємцями

В сімохсот сторінок

Г сорока вісьма учнями

19. НЕМАЄ синтаксичної помилки в рядку

А зазнати невдачу

Б завідувач відділенням

В вибачати друга

Г сповнений оптимізмом

20. НЕМАЄ синтаксичної помилки в реченні, наведеному в рядку.

А Під час повітряної тривоги людей закликають залишатися в укриттях і зачинити всі вікна.

Б Комунальники розбирають завали, муніципальна варта оберігає їх.

В Відвідавши музей, залишилися гарні враження.

Г Більшість народних депутатів проголосували за зміни до Конституції України.

Варіант 2

1. На перший склад падає наголос у всіх словах рядка, ОКРІМ

А розпірка, здалека, перекис

Б позначка, підліток, бюлетень

В олень, дочка, спина

Г маркетинг, лате, віршовий

2. БЕЗ тавтології та плеоназму наведено словосполучення в рядку

А внутрішній інтер'єр кімнати

Б головна суть проблеми

В реалізувати намічені плани

Г імпортувати з-за кордону газ

3. ПРАВИЛЬНЕ твердження наведено в рядку

А вельможа, жупан, газда – *всі слова історизми*

Б перст, віче, ректи – *всі слова архаїзми*

В айпад, флешмоб, спудей – *всі слова неологізми*

Г земля, вуйко, книга – *всі слова загальноновживані*

4. ВЛАСНЕ УКРАЇНСЬКІ слова наведено в рядку

А конкурс, людина, веретено

Б вишня, кімоно, мереживо

В дзеркало, напруга, реакція

Г кімната, мрія, вересень

5. НЕПРАВИЛЬНО дібрано український відповідник до запозиченого слова в рядку

А конкурс – змагання

Б коаліція – об'єднання

В генеза – походження

Г фундатор – будівельник

6. НЕМАЄ лексичної помилки в рядку

А пам'ятний сувенір, автобіографія письменника

Б суверенна країна, запитати питання

В музична школа, здобути освіту

Г участковий лікар, лікарський засіб

7. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

А військовий аеродром, військовий стан

Б студентський білет, квиток на потяг

В особисте життя, особове посвідчення

Г іноземний турист, іншомовні слова

8. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

А відчинити вікно, відкрити підручник

Б книжковий ринок, ринкові відносини

В ефективні методи, ефектні трюки

Г дружний колектив, дружній візит

9. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

А ділянка землі, виборча ділянка

Б призвело до біди, привело до перемоги

В бойова задача, складне завдання

Г здібний музикант, здатний на подвиг

10. ДОПУЩЕНО лексичну помилку в рядку

А проживати в Україні, мешкати в гуртожитку

Б скрутне положення, міжнародне становище

В дипломант музичного конкурсу, українські дипломати

Г еміграція до Канади, міграція клітин

11. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

А печеня по-гуцульськи, пісочне печеня

Б доказувати до кінця, доказувати вину

В криси капелюха, водяні криси

Г парова баня, церковна баня

12. НОРМАТИВНИМИ є всі словосполучення в рядку

А прищеплювати навички, відповідно до постанови, перегорнути сторінку

Б часний сектор, вірна відповідь, відкрити рахунок
В відчинити вікно, коврове покриття, відповіді збігаються
Г поступати у продаж, вступати до університету, скласти іспит

13. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Я хочу вибачитися перед своїми друзями за цей негуманний вчинок.

Б Споживчий кошик є своєрідним маркером для розуміння того, яку допомогу слід надавати бідним людям.

В Любов до моря відкрила людям безліч напрямів водного спорту.

Г Продовольча криза в світі – це ехо війни в Україні.

14. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Під час війни українці змушені були по кілька разів змінювали адресу місця проживання.

Б Відкриття музею присвячене 100-річчю від дня народження художника.

В З наступного року вчителям пообіцяли прибавку до зарплатні.

Г Від перегляду вистави одержав істинне задоволення.

15. НЕ ПОТРЕБУЄ редагування речення в рядку

А Концерт до Дня вчителя розпочнеться пів дванадцятої дня.

Б У даний час розв'язуються питання матеріального забезпечення переселенців.

В На суді заслухали свідчення близьких до потерпілого людей.

Г В аптеці придбав лікарство від нежиті та грипу.

16. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А задля чийогось життя

Б більший нього

В троє учениць

Г Андріє Григоровичу

17. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А все з'їсиш

Б давай згадаємо

В перемігший у змаганні

Г конкуруючі фірми

18. НЕМАЄ граматичної помилки в рядку

А із семидесятьма героями

Б до дев'ятьохсот примірників

В від ста до двохсот кілограмів

Г понад трьохста сторінок

19. НЕМАЄ синтаксичної помилки в рядку

А навчати мові

Б прагнути перемоги

В оплачувати за проїзд

Г передплатити газету

20. НЕМАЄ синтаксичної помилки в реченні, наведеному в рядку

А Надзвичайної краси українська природа зачаровує і надихає.

Б. Визирнувши у вікно, на вулиці йшов дощ.

В Поля давно підготовлені до зими і сад також.

Г Сто один військовослужбовець отримали житло у Києві.

ДОДАТОК
ТЕКСТИ ДЛЯ РЕДАГУВАННЯ
Діалоги

Діалог 1

- Привіт, друже! Як ся маєш?
- Доброго ранку, Сергій! У мене все ок.
- Нарешті зустрілися! Куди підемо?
- Можна в кінотеатр, парк чи кафе.
- Я пропоную спочатку пішком прогулятися по парку, а пізніше можна відвідати одну уютну кафешку.
- Добре. Я так давно не був у нашому парку! Тут так класно й тихо.
- Розкажуй, як твої успіхи в учобі.
- Усе добре. Екзамен по математиці здав на «добре», по інформатиці – на «відмінно». Ще залишився самий складний – українська мова.
- Молодець! Думаю, що й з цим екзаменом проблем не буде. Ти на канікули кудись поїдеш?
- Так, я збирався поїхати до Львову. Друзі розказували, що там дуже кльово, особливо літом. Поїхали зі мною!
- Добре, я подумаю.

Діалог 2

- Дмитро, а по якій вулиці ти живеш?
- Я мешкаю по вулиці Шкільній.
- А ти знаєш, де живе Ульяна?
- Знаю, Ульяна мешкає на вулиці Тараса Шевченка, 70.
- А ходімте до її в гості?
- Та якось не пасує без запрошення!
- А давай зателефонуємо їй?
- Дзвони ти, у мене на мобільці немає грошей.
- Добре, а ти помізгуй, якого гостинця ми її купимо.

Діалог 3

- Добрий день, Олена Василівна! Я дуже рада знову Вас бачити! Мене звати Ірина, я студент 1 курсу Національного

Університета «Києво-Могилянська академія». Місяць по тому я брала у Вас художню літературу.

– Доброго дня, Іра! Я пригадала Вас. Мені тоже приємно Вас бачити!

– Олена Василівна, дякую Вас, що допомогли прошлого разу мені вибрати гарні художні твори. Читання творів на українській мові допомагає мені у спілкуванні, я вже стала розмовляти гарніше, але суржика ще не позбулася. А які книги порадите мені прочитати на цей раз?

– Дякую, мені приємно це чути. Можна дізнатись, який саме твір Вам сподобався саме найбільше?

– Так, само собою. Це «Солодка Даруся» і збірка «Нація».

– А чим саме вони вам прийшлися до смаку?

– Мені бачиться, що в цих творах є щось особинне. Це і мова, і манери письма. Кожен з творів вражає своєю душевністю та унікальністю.

– Приємно чути, що молоде покоління інтерисується творчістю Марії Приймаченко. Постараюся і на цей раз щось цікаве вам підібрати.

– Дякую, я почекаю в читацькому залі.

Діалог 4

– Добридень, пані продавщиця!

– Доброго дня, шановна пані!

– Скажіть, будь ласка, чи є в продажі твори Андрія Малишко?

– Відділ художньої літератури розташований трохи даліше.

– А які книжки продаються у вашому відділі?

– У нашому продаються енциклопедії та словники, спеціалізовані наукові роботи, довідники, самі різні посібники та підручники для шкіл, технікумів та вищих учбових закладів.

– А чи получили Ви новий Український правопис?

– Так, недавно получили Нову редакцію Українського правопису за 2019 рік. На нього великий ажіотаж.

– Дайте, будь ласка, мені 2 примірника. Візьму собі та знакомим.

- З вас 205 гривнів.
- Візьміть без здачі.
- Дякую, на все добре!
- Взаємно. Бувайте!

Діалог 5

– Привіт, Максим!

– Здоров, Василь! Радий тебе бачити. Уже давно хотів спитати, де зараз твоя сестра Татьяна?

– Татьяна поїхала вчитися до Німеччини. Вона здала екзамен і отримала міжнародний сертифікат по німецькій мові.

– Чудово, вона виявляється тепер німецький студент. Де вона зараз живе?

– Татьяна вже три місяця живе в Гамбургу. На Новий рік обіцяла приїхати додому.

– А яку професію вона вибрала?

– Поки що сестра вчиться на підготовчому факультеті, а пізніше планує поступати на факультет інформаційних технологій.

– Ясно! Сьогодні ІТ-ринок – один із самих популярних ринків праці. Нехай її мрії збуваються, передай від мене вітання!

– На цій неділі звонитиму їй і обов'язково передам.

Діалог 6

– Шановні відвідувачі музею! Сьогодні ви матимете можливість побачити доісторичні предмети та другі цікаві археологічні артефакти. Цей музей нараховує більше 1000 (тисячу) експонатів.

– Цей музей такий масштабний. Скільки тут залів?

– Тут 22 зала: 7 залів знаходиться на першому поверху, 7 – на другому, а на третьому аж вісім.

– Як довго продовжиться екскурсія?

– Ваша екскурсія триватиме коло години. Після екскурсії ви зможете самостійно прогулятися музеєм.

– Ми б хотіли побачити стародавні знаряддя праці, посуд, мебелі, прикраси.

– Древні колекції знаходяться у одинадцятім залі, що на другому поверху. Це буде друга частина вашої екскурсії. А зараз давайте підемо до першої зали.

Діалог 7

– Ігоре, давай підемо завтра в театр.

– У який, Настю? На яку виставу?

– Подружка рекомендувала піти до драматичного театру. Там зараз показують «Украдене щастя» Івана Франко.

– А коли починається вистава?

– Сьогодні, в сім годин вечора (19.00).

– А скільки коштує білет на виставу?

– Не знаю, дізнаємося в касі.

– Гаразд, тоді пропоную зустрітися в п'ять тридцять (17.30) коло гуртожитка нашого університету. Підем пішком через міст, прогуляємося Соборною площею.

– Домовились. До зустрічі в пів шостої!

Діалог 8

– Лейла, ти перший раз в Україні?

– Ні, я вже була тут кілька раз.

– А в яких містах?

– У місті Київ та в місті Харків.

– Яке місто тобі саме більше сподобалося?

– Дуже сподобався Київ, його дивна архітектура.

– Згодна, Київ – чудове місто, одне з найстарших міст Європи, засноване щонайменш 1500 (тисячу п'ятсот) років тому. А в цьому році куди плануєш поїхати?

– У цьому році хочу відвідати Одесу.

– Гарна ідея. В Одесі дуже багато цікавих культурних, історичних та архітектурних пам'ятників. Ти чула про одеські катакомби?

- Ні, розповіси, будь ласка.
- Це многорівневі підземні тунелі, секретні лабіринти. Там можна побачити протиатомні бункери, підземне озеро, попробувати традиційні одеські вкусняшки. Якщо ти любиш ходити пішком, тоді ця двохкілометрова екскурсія для тебе.
- Дякую, мене це зацікавило.

Фрагменти текстів ділових паперів

Фрагмент тексту автобіографії

Я, Пьянков Константин Ільіч, родився 17 листопада 2000 році в с. Веселинове, Миколаївської області.

В 2006 році пішов до першого класу загальноосвітньої Веселівської школи № 1, яку завершив в 2017 році. З 2017 року вчився в Запорізькому національному університету на юридичному факультеті, де одержав повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство».

Фрагмент тексту характеристики

Пані Масельська здібний працівник, надійний колега по роботі. Надає допомогу у розв'язанні різноманітних задач, що постають перед компанією, стимулює професійне і особистісне зростання колег. Має яскраво виражені лідерські якості. Вміє ставити ціль і добиватися її послідовними та логічними діями. Характеризується неоднорідним мисленням та багатим уявленням. Користується авторитетом у колег, їй можна довірити яке-небудь серйозне та важливе діло.

Фрагмент тексту рекомендаційного листа

Приймаючи до уваги наше довге знайомство й багаторічне співробітництво, знаючи важливість вибору кандидатури на посаду менеджера з персоналу, рахую своїм обов'язком дати Вам об'єктивну інформацію про Кривошапко І. Г.

Ілю Генадійовича я знаю з 2020 року, тоді, коли він почав працювати на нашому підприємстві менеджером. На вищезазначеній посаді пан Ілья працював на протязі двох останніх років. У його обов'язки входили ведення кадрового діловодства (прийом, перевод та звільнення співробітників), з чим він вміло та добре справлявся. У цілому, його можна

характеризувати як відповідального й старанного робітника, який добре знає свої обов'язки, впевнений у собі, вміє підтримувати дружні відносини в колективі.

Фрагмент тексту заяви

Я, Дем'янов Генадій Дмитрійович, даю дозвіл на тимчасовий виїзд за рубіж мого малолітньому сину Дем'янову Сергію Генадієвичу, 2020 року народження, а також прошу оформити на його ім'я всі потрібні документи, у тому числі проїзний документ дитини.

До заяви прикладаю наступні документи:

- копію свідоцтва про народження дитини;
- копію паспорту;
- копію ідентифікаційного кода.

Фрагмент тексту звіту

На протязі практики познайомився з сучасними методами, формами та засобами навчання в ЗОШ, з досвідом роботи кваліфікованих фахівців. Мав змогу на протязі чотирьох тижнів спостерігати за навчально-виховною роботою в школі, аналізувати її й приймати в ній безпосередню участь.

За звітний період згідно плану педагогічної практики робив контроль за навчанням учнів старших класів, проводив уроки по фізиці учням 10–11 класів, виховні години щодо мотивації учбової діяльності, позакласні міроприємства. Самостійно підготував й провів областну олімпіаду по фізиці, зробив презентацію до дня вчителя, працював над наочністю, виготовляв дидактичний матеріал.

Фрагмент тексту прес-релізу

Сила українського слова в чергове об'єднала знавців і цінителів української культури. Цього року в Міжнародному конкурсі імені Петра Яцика прийняло участь більше двох тисяч учнів шкіл, студентів вищих учбових закладів та курсантів воєнних коледжів.

24 червня 2023 року в 14 годин дня у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франко відбудеться урочисте міроприємство з нагоди завершення 12-го Міжнародного конкурсу імені Петра Яцика по українській

мові. Програмою цього міроприємства передбачено нагородження переможців преміями в розмірі від п'яти до п'ятидесяти тисяч гривнів.

Фрагмент тексту довідки

Чіж Ігорь Григорійович дійсно працює на посаді завідувача структурним підрозділом лікарні з 01.02.2022 згідно наказу № 5 від 28.01.2022 і його посадовий оклад складає 16250 гривнів.

Довідка видана для подання по місцю вимоги

Фрагмент тексту службової записки

У зв'язку з неблагоприятними погодніми умовами, що супроводжуються різким пониженням температури в нічний час до +4 градусів, прошу вас виділити додаткові засоби для покупки теплоізоляційних туристичних ковриків у кількості 5 (п'ять) штук, спальних мішків у кількості 5 (п'ять) штук, карманних фонариків у кількості 5 (п'ять) штук та однієї палатки.

Фрагмент тексту службового листа

Хочу повідомити Вас, пан директор, що на протязі останнього місяця, а саме з 2 листопаду й по теперішній час, ми виявили 10 % бракованого товару, який ви нам поставили. Дані факти були потрібним чином зафіксовані, складено акти, копії яких прикладаю до цього листа.

На основі цих документів вимагаємо відшкодування збитків, які зазнала наша кампанія, у розмірі 1000000 (одного мільйона) гривнів. У випадку невивплати відшкодування, нами будуть прийняті відповідні міри.

Фрагмент тексту протоколу

ПОСТАНОВИЛИ:

1. Всім студентам економічного факультета пройти учбово-виробничу практику в ООО «Промінь».
2. Назначити керівниками практики ведучих спеціалістів галузі: Петренко Сергія Валерійовича та Супрун Константина Лукича.
3. Керівникам практики надати звіт про результати учбово-виробничої практики до травня місяця поточного року.

ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТІВ

Тематичні тести

Проблемне наголошування слів

1В. 2В. 3Б. 4Г. 5Г. 6А. 7Б. 8Г. 9А. 10А. 11Б. 12Г. 13Б. 14В. 15А.

Архаїзми та неологізми

1В. 2А. 3Г. 4В. 5Б. 6А. 7Б. 8. 1Г 2В 3А 4Б. 9. 1Б 2В 3А 4Г.
10. 1В 2Г 3А 4Б. 11Г. 12А. 13В. 14А. 15В.

Запозичення та українські відповідники

1В. 2В. 3Г. 4Г. 5Б. 6Б. 7. 1В 2А 3Б 4Г. 8. 1Г 2Б 3А 4В. 9. 1В 2Г
3Б 4А. 10. 1Б 2А 3Г 4В. 11. 1В 2А 3Б 4Г. 12Б. 13А. 14В. 15Г.

Пароніми та семантичні синоніми

1Г. 2А. 3Г. 4Б. 5А. 6Б. 7Г. 8Г. 9В. 10Г. 11Б. 12В. 13А. 14Б. 15В.

Тавтологія та плеоназм

1Б. 2Б. 3В. 4В. 5А. 6Б. 7Г. 8Б. 9А. 10Б. 11Г. 12Б. 13А. 14Г. 15Б.

Міжмовні омоніми

1Г. 2А. 3А. 4Б. 5А. 6Г. 7В. 8Б. 9Б. 10А. 11В. 12Г. 13Г. 14Б. 15Б.

Вибір прийменника

1. А1 В2 В2 Г1. 2Г. 3В. 4Б. 5Г. 6А. 7А. 8Г. 9Б. 10А. 11В.
12А. 13Б. 14Г. 15. 2, 3, 5, 6, 10.

Суржик

1В. 2В. 3Б. 4Б. 5А. 6Б. 7Г. 8В. 9В. 10А. 11А. 12Б. 13В. 14Г.
15В.

Усталені сполуки

1В. 2А. 3В. 4А. 5Г. 6В. 7Г. 8Б. 9Б. 10А. 11Б. 12Г. 13Б. 14Г.
15А. 16В. 17Б. 18В. 19А. 20Г.

Підсумкові тести

ВАРІАНТ 1

1А. 2В. 3Г. 4Г. 5Б. 6В. 7Г. 8В. 9А. 10А. 11В. 12Г. 13В. 14Б.
15А. 16В. 17Б. 18Г. 19В. 20А.

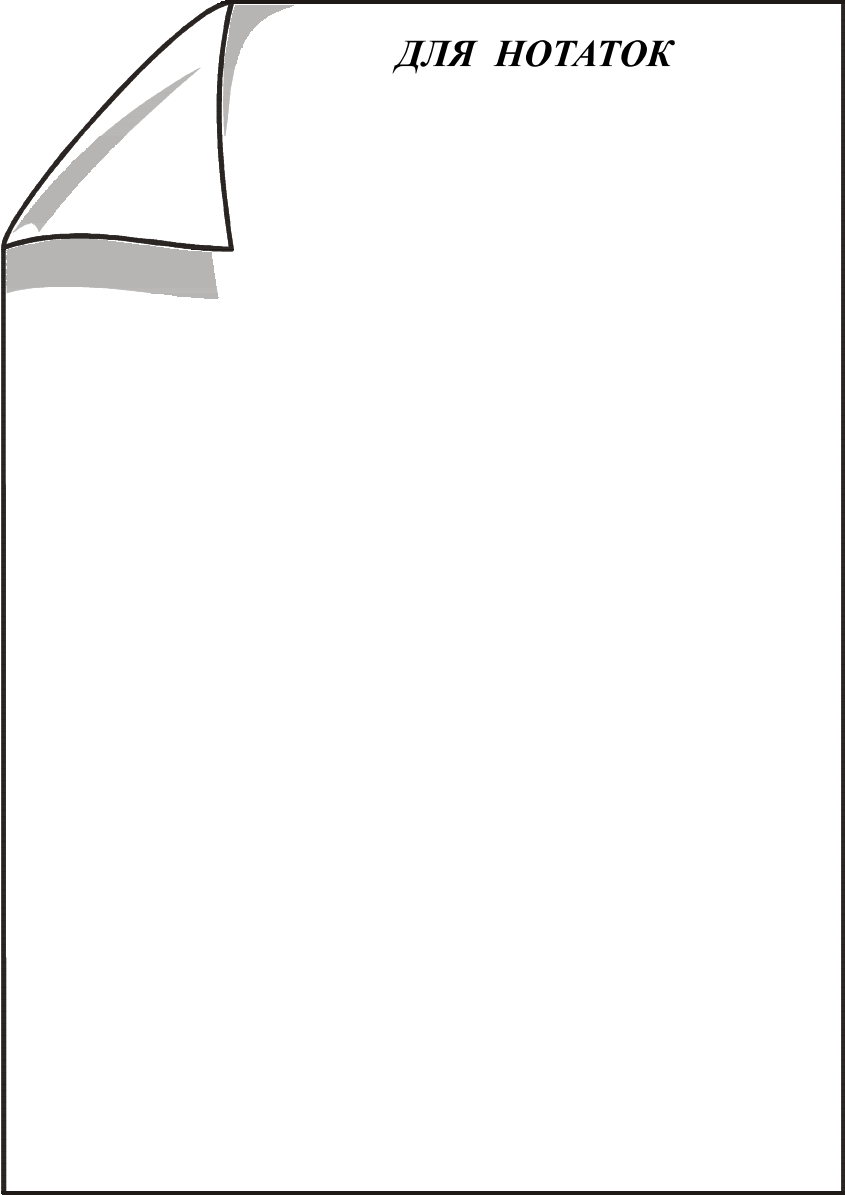
ВАРІАНТ 2

1А. 2В. 3Б. 4Г. 5Г. 6В. 7Б. 8А. 9В. 10Б. 11Г. 12А. 13Б. 14Б.
15В. 16А. 17Г. 18В. 19Г. 20А.

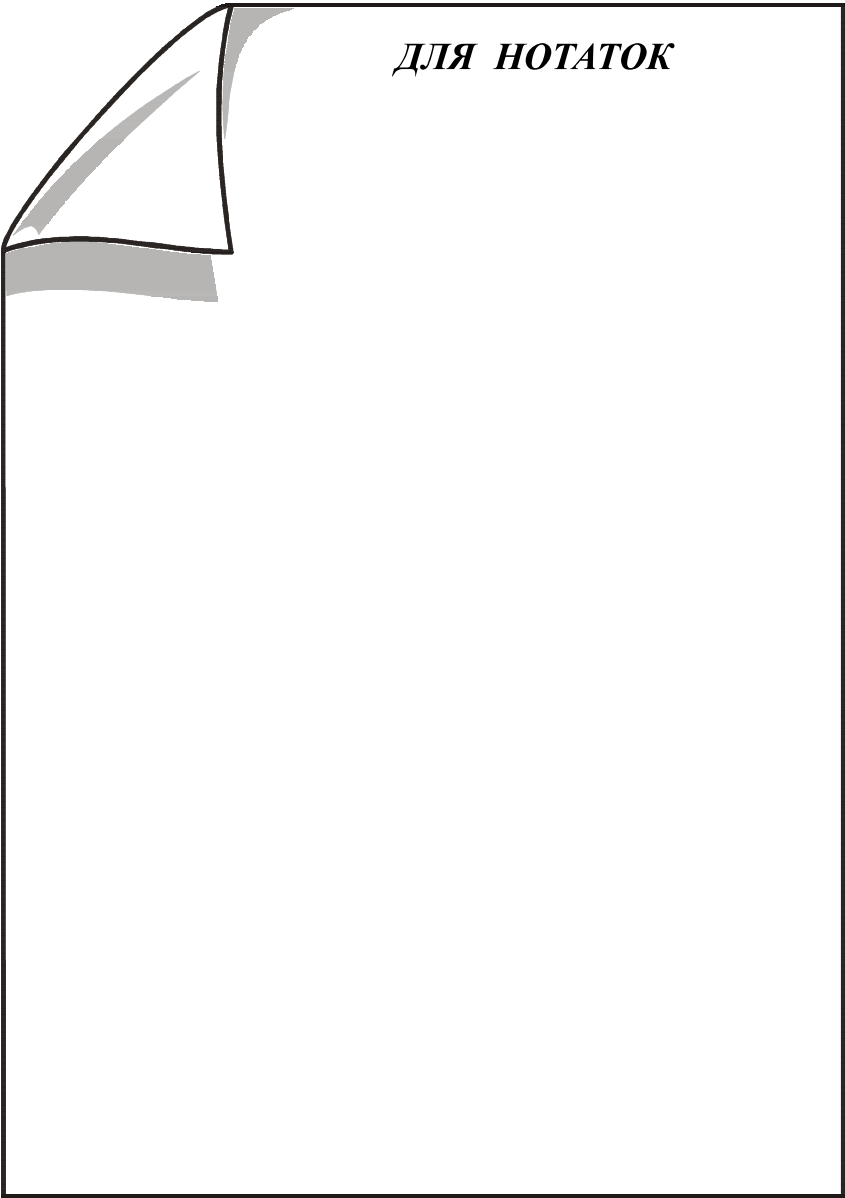
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. Львів, 1994.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002.
3. Гарбар І. В., Петрович Л. І., Гарбар А. І. Довідник-практикум з українського ділового мовлення. Миколаїв : УДМТУ, 2001.
4. Головащук С. І. Українське літературне слововживання : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1995.
5. Коваль А. П. Ділове спілкування. Київ : Либідь, 1992.
6. Мацюк З. О., Станкевич Н. І. Українська мова професійного спілкування. Київ : Каравела, 2006.
7. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-ге вид. Київ, 1985.
8. Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та інші. Київ : Наук. думка. 2001.
9. Чак Є. Д. Складні випадки вживання слів. 2-ге вид., переробл. Київ, 1984.
10. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1997.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ ЗАДАТОК

Навчальне видання

ПЕТРОВИЧ Любов Іванівна

**ДОВІДНИК-ПРАКТИКУМ З ПРАВИЛЬНОГО
НАГОЛОШУВАННЯ ТА ВЖИВАННЯ СЛІВ**

Комп'ютерна правка й коректура *О. Г. Костенко*

Комп'ютерне верстання *А. Д. Сорочинська*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 7,9. Тираж 100 прим. Вид. № 4. Зам. № 0706-18.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54025

E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.